

ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE

Fakulta stavební
Tháková 7, 166 29 Praha 6

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

I. OSOBNÍ A STUDIJNÍ ÚDAJE

Příjmení: Havrda Jméno: Marek Osobní číslo: 426334
Zadávající katedra: Katedra urbanismu a územního plánování
Studijní program: Stavební inženýrství
Studijní obor: Inženýrství životního prostředí

II. ÚDAJE K BAKALÁŘSKÉ PRÁCI

Název bakalářské práce: Územní analýza pevnostního města Josefov
Název bakalářské práce anglicky: Spatial Analysis of Fort Josefov

Pokyny pro vypracování:

Bakalářská práce bude zpracována jako doplňující průzkumy a rozborů části města Jaroměř, se zaměřením na fortifikace a blízké okolí pevnostního města Josefov včetně novodobých vojenských areálů. Práce se bude zabývat v teoretické části polohou pevnostních měst v Čechách a v Evropě vůči sídlení struktuře a přírodním podmínkám, jejich historií a současnou funkcí pevnostních měst a jejich okolí. V analytické části, metodou zpracování ÚAP, student vyhodnotí současný stav a vývoj území pevnostního města Josefov a jeho nejbližšího okolí, a v závěru nabídne řešení problémů, které student v rámci své analytické práce zjistí.

Seznam doporučené literatury:

-

Jméno vedoucího bakalářské práce: Ing. Václav Jetel, Ph.D.

Datum zadání bakalářské práce: 22.2.2018 Termín odevzdání bakalářské práce: 27.5.2018
Údaj uveďte v souladu s datem v časovém plánu příslušného ak. roku

Podpis vedoucího práce

Podpis vedoucího katedry

III. PŘEVZETÍ ZADÁNÍ

Beru na vědomí, že jsem povinen vypracovat bakalářskou práci samostatně, bez cizí pomoci, s výjimkou poskytnutých konzultací. Seznam použité literatury, jiných pramenů a jmen konzultantů je nutné uvést v bakalářské práci a při citování postupovat v souladu s metodickou příručkou ČVUT „Jak psát vysokoškolské závěrečné práce“ a metodickým pokynem ČVUT „O dodržování etických principů při přípravě vysokoškolských závěrečných prací“.

22.2.2018

Datum převzetí zadání

Podpis studenta(ky)

ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE

FAKULTA STAVEBNÍ

KATEDRA URBANISMU A ÚZEMNÍHO PLÁNOVÁNÍ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

ÚZEMNÍ ANALÝZA PEVNOSTNÍHO MĚSTA JOSEFOV

Vypracoval: Marek Havrda

Vedoucí práce: Ing. Václav Jetel, Ph.D.

Studijní program: Stavební inženýrství

Studijní obor: Inženýrství životního prostředí

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Územní analýza pevnostního města Josefov vypracoval samostatně. Veškeré použité informační zdroje jsem uvedl v seznamu použitých zdrojů.

V Jaroměři dne 27.5.2018

.....

podpis studenta

Poděkování

Především bych chtěl poděkovat vedoucímu bakalářské práce, panu Ing. Václavu Jetelovi, Ph.D. za odborné vedení práce a cenné rady při zpracování. Dále bych chtěl poděkovat panu Libichovi ze spolku ochránců památek pevnosti Josefov za zprostředkování plánů pevnosti a za poskytnutí cenných informací o josefovské pevnosti.

Anotace

Cílem bakalářské práce je zpracování územní analýzy Josefova se zaměřením na fortifikaci. Práce je rozdělena do části textové a grafické. V teoretické části textu je na základě rešerše popsán vývoj pevnostních měst u nás i v zahraničí, principy opevňování a vývoj území Josefova. V analytické části textu je metodou zpracování ÚAP vyhodnocen současný stav a vývoj území pevnostního města Josefov a jeho nejbližšího okolí. Grafická část je provázána s textovou částí obsahuje tyto přílohy: výkres širších vztahů, výkres funkčního využití území, výkres limitů a hodnot, problémový výkres. V závěru je nabídnuto řešení problémů, které byly v rámci analytické práce zjištěny. Součástí práce je vlastní fotodokumentace.

Klíčová slova

Pevnost Josefov, územně analytické podklady, území plán, bastionová pevnost

Annotation

The aim of the bachelor thesis is to analyze Josefov's territorial analysis with a focus on fortification. The work is divided into parts of text and graphics. In the theoretical part of the text the development of fortress towns in our country and abroad, principles of fortification and development of the territory of Josefov are described. In the analytical part of the text, the current state and development of the fortress town of Josefov and its closest neighborhood is evaluated according to urban analytic document. The graphic part is linked to the text part and contains following attachments: a drawing of wider relations, a drawing of functional use of territory, a drawing of limits and values, a problem drawing. In conclusion, the solution of identified problems, which were found in the analytical work, is offered. Photodocumentation is also a part of the work.

Keywords

Josefov fort, urban analytic document, territorial plan, bastion fort

Použité zkratky:

ÚAP – územně analytické podklady

PP – přírodní památka

PR – přírodní rezervace

MPR – městská přírodní rezervace

ÚSES – území systém ekologické stability

ÚP – územní plán

ZÚR – zásady územního rozvoje

ORP – obec s rozšířenou působností

VÚA-VHA – vojenský ústřední archiv-vojenský historický archiv

1 Obsah

2	Úvod.....	7	11	Použitá literatura a zdroje	27
3	Historický vývoj pevností.....	8	12	Seznam obrázků.....	28
3.1	Důvod stavby pevností.....	8	13	Seznam příloh	28
3.2	Místo stavby pevností	8	14	Fotodokumentace	29
3.3	Způsob stavby pevností.....	8			
3.4	Části pevnosti	9			
3.5	Pevnosti v ČR	10			
3.6	Zahraniční pevnosti	11			
4	Historický vývoj území.....	13			
4.1	Historické mapy.....	13			
4.2	Vesnice Ples.....	14			
4.3	Základní údaje o stavbě pevnosti.....	14			
4.4	Průběh stavby pevnosti.....	14			
4.5	Plány pevnosti	15			
5	Vyhodnocení současného stavu území	17			
5.1	Limity území	17			
5.2	Hodnoty území.....	18			
5.3	Záměry.....	19			
5.4	Problémy a střety.....	20			
5.5	Hlavní výkres	21			
6	Strategický plán Josefova	22			
6.1	Ad I. Obě města se napojí na hlavní cesty.....	22			
6.2	Ad II. Obě města se přibližují řekám	23			
6.3	Ad III. Obě města se přibližují navzájem	23			
7	Funkční využití území	25			
8	Hodnoty a limity využití území	25			
9	Problémy.....	25			
10	Závěr	26			

2 Úvod

Tématem bakalářské práce je Územní analýza pevnostního města Josefov se zaměřením na fortifikaci. Josefov je městská část obce s rozšířenou působností Jaroměře, která leží v Královéhradeckém kraji. Cílem práce je vyhodnocení současného stavu a vývoje území pevnostního města a jeho nejbližšího okolí. Práce se zabývá pouze plochami, které se od městských hradeb nachází směrem do extravilánu. Vnitřek pevnosti není součástí této práce.

Toto téma jsem si vybral z několika důvodů. Jedním z nich je osobní vztah k tomuto místu. Od narození bydlím v nedaleké Jaroměři, měl jsem možnost pevnost nespočetněkrát navštívit, stejně tak jako podzemní chodby a přilehlé okolí. Dalším z důvodů je historický význam tohoto místa a zároveň poměrně špatný stav některých částí pevnosti, přičemž bych na tuto skutečnost rád svou prací upozornil. Velice zajímavá mi přišla také problematika opevňování, kterou se tato práce z části zabývá.

První kapitola práce pojednává o historickém vývoji pevnostních měst. Proč bylo třeba je stavět a na jakých místech se obvykle stavěly. Popsán je způsob stavby pevnosti, její jednotlivé části a k čemu sloužily v případě boje. Porovnány jsou české a zahraniční pevnosti.

Druhá kapitola se zabývá historickým vývojem Josefova a jeho zobrazení na historických mapách, vlivem stavby pevnosti na okolí a tím co vlastně stavba pevnosti obnášela. Přiloženy jsou historické výkresy a plány pevnosti.

Ve třetí kapitole je vyhodnocen současný stav území dle ÚAP, kde je zobrazeno funkční využití území s výčtem limitů, hodnot, záměrů a problémů.

Nahlédnuto je do koncepce rozvoje území v podobě strategického plánu.

Přílohami práce jsou výkresy popisující širší vztahy obce, funkční využití území, limity území a hodnoty, problémový výkres.

Součástí práce je fotodokumentace.

Práce je zpracována na základě územního plánu města Jaroměř, strategického plánu města Jaroměř 2017-2032, územně analytických podkladů správního obvodu ORP Jaroměř a zásad územního rozvoje Královéhradeckého kraje.

3 Historický vývoj pevností

3.1 Důvod stavby pevností

O funkčnosti opevnění byly vedeny spory přinejmenším od starověku do vypuknutí 2. světové války. Zásahu na nejcelistvější a nejpřesvědčivější formulaci účelu opevnění má Philippe Maigret. Ten vyšel ze základního principu, že opevnění umožňuje menší síle obstát proti síle větší, a že vhodně situovaná samostatná pevnost, nebo skupina pevností může představovat strategickou bariéru v cestě početnějšímu agresorovi. Další důležitou vlastností pevnosti byla možnost sloužit poražené armádě pro nalezení útočiště, pro místo odpočinku a doplnění sil. Pevnosti sloužily jako taktická podpora armády vně hradeb, ať už samostatně, nebo jako skupina pevností, díky které se dalo udržet jinak neudržitelné území. Panovalo také přesvědčení, že zvítězí-li nepřítel v zemi, která nemá žádné pevnosti, stane se rázem pánem celého státu.

Vhodné umístění pevnosti v blízkosti přirozené překážky dodávalo pevnosti na odolnosti. V horských oblastech mohla samostatně stojící pevnost uzavřít jedinou cestu údolím nebo přes vrcholy. U řek nebo mořských úžin dokázala pevnost znemožnit nepříteli průplav a donutit ho tedy, aby zvolil dlouhou a nevýhodnou cestu, nebo vymáhat poplatky od cizích obchodních lodí.

Pevnosti dále mohly sloužit k zabezpečení vlastních vojenských a obchodních cest a komunikací tím, že sloužily jako zastávky nebo základny u úžin, za horskými pásmi, nebo na nechráněných dálkových komunikacích protínajících neutrální nebo nepřátelská území.

Subjektem opevňování se často stávala bohatá města, která se nacházela do 150 km od hranic, protože téměř vždy ležela na významných přístupových cestách do nitra země, bylo nutné chránit jejich majetek. [1]

3.2 Místo stavby pevností

Při plánování stavby pevnosti byly uvažovány faktory: zeměpisný charakter, přírodní zdroje a potenciaální nepřátelé dané země.

Řeky málokdy poskytovaly „přirozenou ochranu“. Rozmístění sil k obraně říční linie znamenalo náročnou akci na velkém území, kde bylo pro protivníka jednoduché připravit předstíraný manévr na jednom místě a současně se na jiném místě dostat přes řeku. Byl-li však obránce dostatečně obratný, mohl ze správného umístění pevnosti nedaleko říčního toku získat značnou výhodu. Byl schopen obsadit strategické mosty nebo brody, a tím protivníkovi odříznout cestu. Ještě výhodnější pak bylo obsazení předmostí nebo opevněného předměstí na druhém břehu řeky. Pokud pevnost ležela na soutoku dvou řek, mohla posádka manévrovat třemi směry – po i proti proudu hlavní řeky a proti proudu jejího přítoku. Bylo-li třeba přizpůsobit opevnění tokům řek, byly zde v zásadě dvě možnosti. Menší toky byly vedeny pevnostními příkopy podél obvodu města. Větší, hůře regulovatelné, protékaly buď kolem jedné strany města, nebo jeho středem, což ho

rozdělovalo na přibližně dvě stejně velké části. Druhý případ umožňoval zploštění obvodu opevnění do takové míry, že vytvářel téměř rovnou linii, čímž poskytoval podmínky pro dobrou boční palbu.

Pro udržení válečného vlivu nebyla mnohdy jiná možnost než postavit pevnost na odvrácené neboli „nepřátelské“ straně pohoří. Obrana těchto pevností vyžadovala nesmírné nároky na posádku a ve většině případů byla taková pevnost podporována dalšími pevnostmi na vlastní straně pohoří.

Výhodné bylo stavět tvrze na nejužších místech průsmyků. Aby mohly být takové objekty dobyté, bylo by třeba důkladného obléhání. Znepokojující hodnota, kterou tyto objekty bezpochyby měly, mnohonásobně překračuje náklady na jejich vybudování.

Jedním z nejdůležitějších předpokladů pro stavbu pevnosti byly zdravé přírodní podmínky. Nebylo vhodné stavět v močálových krajinách. Ty se totiž rychlostí, jakou likvidovaly svou posádku proslavily po celé Evropě. Nažloutlá nebo popelavá pleť obyvatel, úmrtí mladých lidí, či bledá a zkažená játra zvířat. Nalezení některých z těchto příznaků při průzkumných pracích byl dobrý důvod, proč pevnost na daném místě nestavět. Dále pak byla stavba ztěžována složitým zakládáním pevnosti na pilotách a nekonečným zanášením příkopů bahnem.

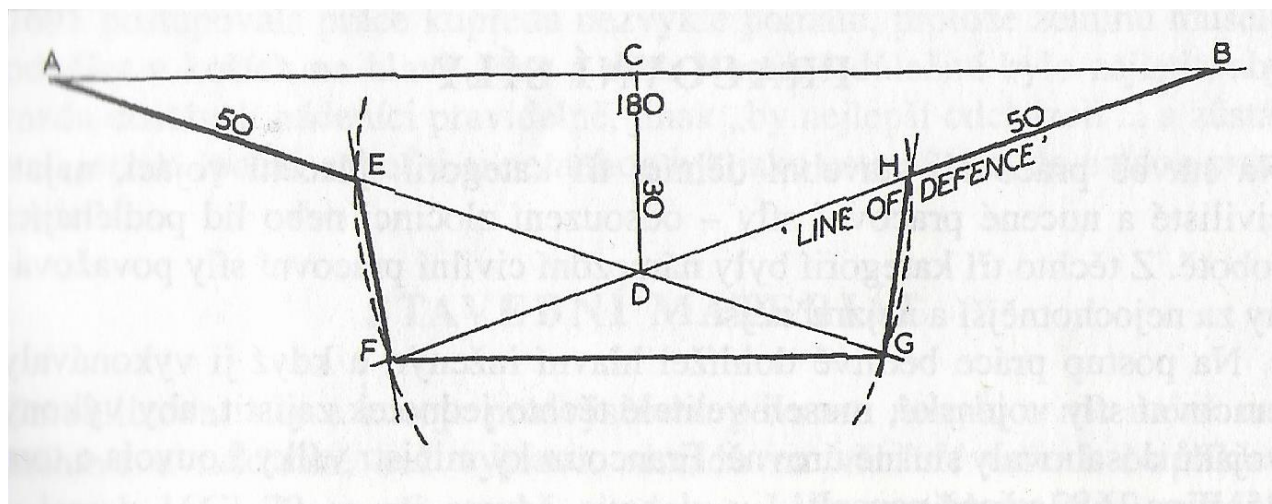
Ideálním podložím byla silná vrstva pevné vysušené půdy. Písečná půda nebyla stabilní a měla tendenci se přelévat jako voda, proto byla některými přírodovědci řazena mezi tekutiny. Naopak ve skalnatém terénu bylo velmi nákladné a obtížné odstřelit nebo vysekat základy a příkopy. Nejhorší byla nepevná kamenitá půda, která s každým dopadem nepřátelské munice vymršťovala roztříštěné kamenné střepiny. [1]

3.3 Způsob stavby pevností

Při zhotovování plánů nové pevnosti začínali inženýři tím, že stanovili střed projektovaného objektu a uspořádali jeho vnější linii. Další etapou a zároveň základem nejsložitější části projektu bylo geometrické rozvržení jednotlivých bastionových front. Existovaly dva způsoby přístupu. Při použití staršího a složitějšího postupu si inženýr za základní čelní linie opevnění zvolil linii kurtiny, přičemž místa napojení na kurtiny sousedních front obestavěl pětiúhelníkovými bastiony. „Při novějším projektování se vycházelo ze špicí dvou bastionů (A a B), jež byly spojeny pomyslnou čarou (A-B), která byla asi 325 m dlouhá. Na vnitřní straně této základní čáry pak byly narýsovány bastiony a kurtina, a to tak, že byla ze středu této myšlené čáry (C) spuštěna svislá, 55 m dlouhá kolmice (C-D). Pak byly spojeny body A a D, jakož i B a D. Tím bylo určeno postavení lící bastionů a stanoveno místo napojení boků bastionů v bodech E a H ve vzdálenosti 90 m od bastionových špicí. Poté už jen zbývalo určit úhel svíraný bokem bastionu a kurtinou. Kružidlem zapíchnutým ve vrcholovém bodě boku bastionu E byl narýsován oblouk o poloměru délky úsečky E-H. Oblouk protnul prodloužení úsečky A-D (tzv. čára obrany) v bodě G. Stejný oblouk o poloměru H-E byl opsán z vrcholu bastionu H. Ten protnul prodlouženou úsečku B-D v bodě F. Body A, E, F, G, H a B pak byly spojeny čarou, jež vyznačila linii příslušné bastionové fronty. I když si terén vynucoval jisté odchylky od dokonalé

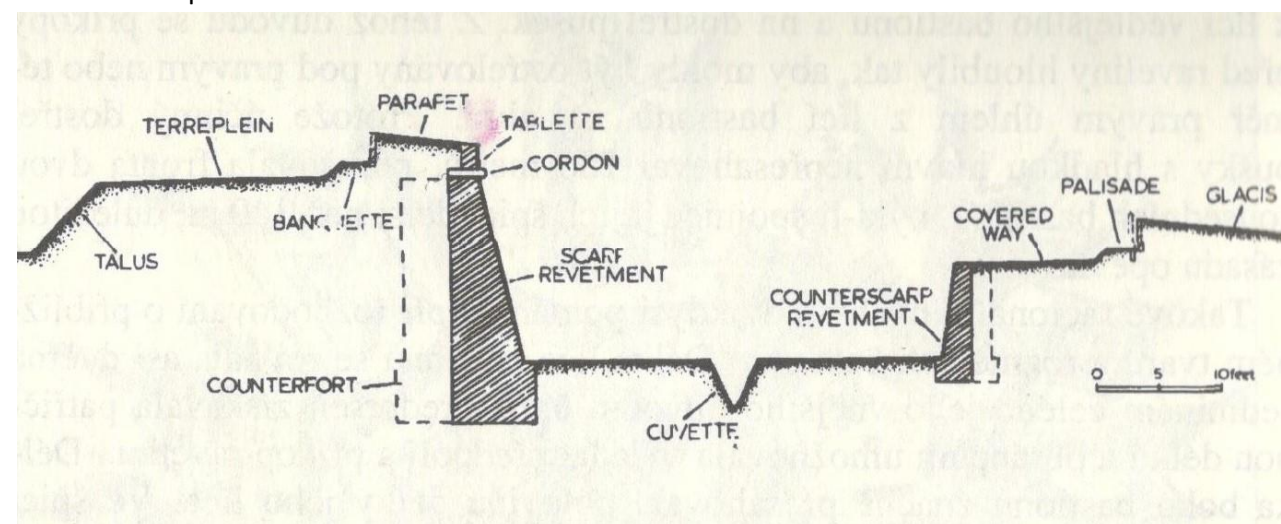
symetrie, usilovali inženýři o to, aby čela jejich pevností co možná nejvíce odpovídala tomuto geometrickému ideálu.“ [1, str. 34]

Obrázek 1 - Schéma geometrického rozvržení bastionové fronty, [1] Zdroj: Duffy, str. 35

Hlavním stavebním materiálem pevnosti byly cihly nebo opracovaný kámen, jako pojivo byla užívána malta. Použití jednoho nebo druhého stavebního materiálu záviselo na jeho dostupnosti v okolí stavby. Výhoda cihel spočívala v ceně, snadné rekonstrukci a jednoduchosti provádění úprav. Při použití kamene bylo nutno uvažovat jeho tvrdost. Velmi tvrdý kámen nebyl žádoucí z důvodu jeho snadnějšího tříštění při dopadu dělové koule. Kámen otesaný z balvanů nebo povrchových skal se díky své trvanlivosti používal na oblady a stavbu základů, navíc se špatně pojil s maltou, a tudíž nebylo vhodné jeho použití na nadzemní svíslé konstrukce. [1]

3.4 Části pevnosti

Obrázek 2 - Řez opevněním: zleva doprava talus, ochoz, banquet, předprseň, tablette, kordon, armovaná eskarpa, kyneta, armovaná konstreskarpa, krytá cesta, palisáda, glacis [1] Zdroj: Duffy, str.52

Talus je zadní stráž svažující se směrem k městu ve sklonu 45°, což je sklon, ve kterém dle tehdejších znalostí sesedala většina typů půd. Na některých místech na něm byly umístěny rampy, které umožňovaly přístup k dalším částem opevnění.

Ochoz byl obvykle třináct metrů široký, tato šířka vycházela z potřeby pojmout určité množství techniky a komunikačních prostorů. Čtyřadvacetiliberní dělo zabíralo přibližně 4,5 m, prostor pro zákul a obsluhu děla zabral 3,5 m a 5 m bylo třeba, aby se v zadní části mohly míjet dvě káry s municí.

Banket se nacházel asi 60-80 cm nad ochozem a byly spojeny rampou pod úhlem 45°. Banket jako takový sloužil jako střelecké stanoviště o šířce 1,2 – 1,5 m, tak aby byl schopen pojmout dvě řady pěšáků, aby bylo možné dvěma dlouhými kroky sestoupit na ochoz a v bezpečí přebít zbraň. Některé úseky banketu byly odkopány, aby se děla dostala až k předprsní.

Předprseň je nejdůležitější část zemního valu, která je ale zároveň nejvíce vystavená útoku. Zpravidla ji tvořila měkká udusaná zemina bez kamení, její vnitřní zeď měla mít výšku alespoň 1,35 m, aby chránila větší část těla pěšáka, a aby sloužila jako opora pro zbraň. V předprsní byly také proraženy střílny, kterými bylo možné prostrčit hlaveň děla. Vnitřní část střílny byla úzká, aby byla obsluha děla chráněna. Směrem do předpolí se střílna rozšiřovala za účelem umožnění palby v co nejširším úhlu. Horní část střílny byla otevřená. Koule vypálená ze čtyřadvacetiliberního děla pronikla asi 4,5 m do předprsně z lehké zeminy, předprseň z těžké zeminy kouli propustila jen do hloubky asi 3,5 m. Hlavním úkolem předprsně byla ochrana posádky, z čehož také vyplývá, že její šířka musela být značná, dosahovala až 5,5 m.

Kordon je mírně vystupující římsa dělící průčelí ve vodorovném směru.

Armovaná eskarpa je čelní stěna hlavního valu, stěna na druhé straně příkopu se nazývá kontreskarpa.

Kyneta je vyhloubený příkop ve tvaru „V“, který sloužil k odvodu vody a také jako účinný prostředek k odrazení nepřátelských minérů, pokud byla vyhloubena až na úroveň podzemní vody. Nacházela se uprostřed příkopu.

„Krytá cesta byla předsunutou obrannou linií pevnosti a vedla na povrchu kontreskarpy jako obruba nebo římsa zasazená do zemního náspu zvaného glacis.“ [1, str. 63] Dostatečná šířka ochozu kryté cesty byla deset metrů. To stačilo k pohodlnému přesunu jednotek obránců, nikoliv však k rozmístění těžkých obléhacích děl nepřátel. Před útoky pěchoty byla chráněna plotem ze špičatých kůlů zaražených do země – tzv. palisádou. Ta byla zarážena do hloubky 70-90 cm, špičky palisády tak přesahovaly vrchol glacis jen o asi 25 – 30 cm.

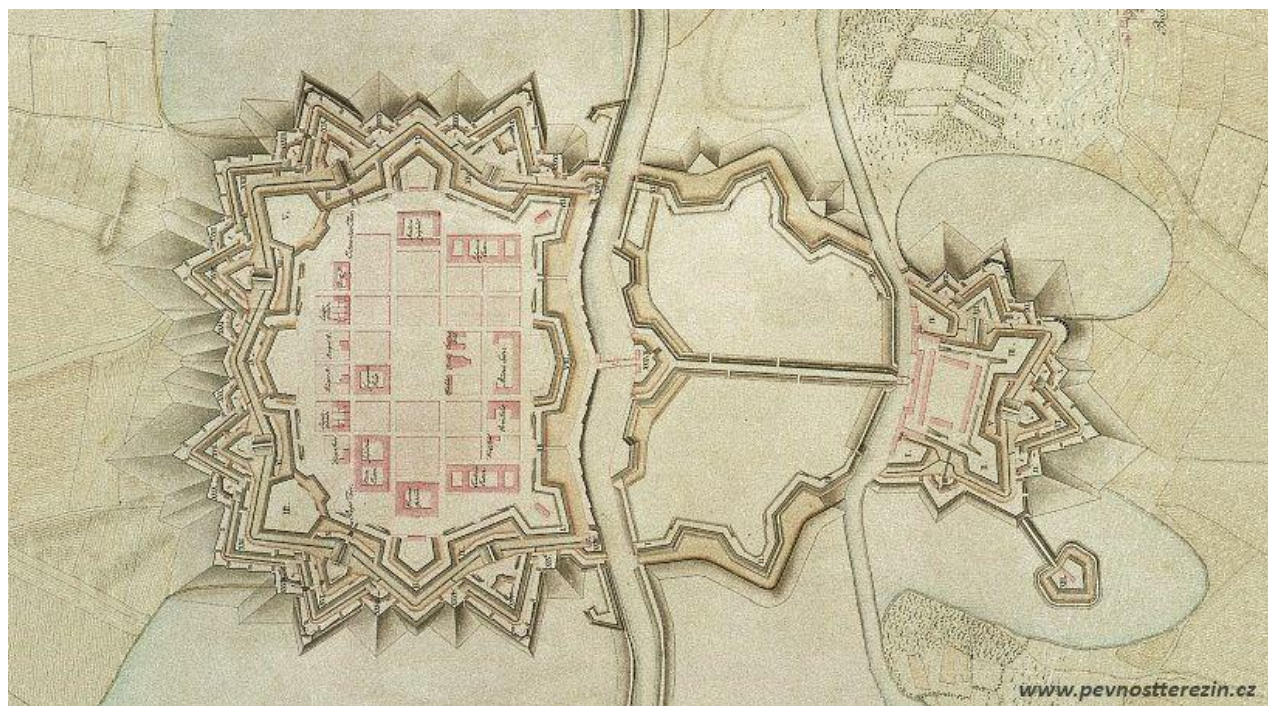
Glacis, česky koliště, byla rovinatá pláň, která ležela po celém obvodu pevnosti. Koliště začínalo přibližně 80 metrů od hrany kryté cesty, ke které postupně stoupalo ve sklonu 1:16 až 1:40. Hlavním úkolem glacis bylo donucení nepřítele hloubit příkopy. Nebyla totiž jiná možnost, jestliže se chtěl vyhnout pohybu po kolišti, kde by na něj mířily pušky a děla obránců.

3.5 Pevnosti v ČR

Na českém území se nacházelo hned několik bastionových pevností. Mezi dochované se řadí Josefov a Terezín, mezi nedochované nebo částečně dochované pak Hradec Králové, Olomouc, Plzeň, Praha a Brno.

Terezínská pevnost byla zbudována v letech 1780 až 1790 na zelené louce, na císařské cestě z Prahy do Drážďan. Autorem projektu pevnostního systému byl hrabě generál Pellegrini. Pevnost měla tři části: hlavní pevnost, horní a dolní retranchement a malou pevnost. Byla založena těsně nad hladinou podzemní vody, dokonce se s hladinou dalo manipulovat podle potřeby, aby bylo zabráněno podkopům. Daly se také zatopit pevnostní příkopy a kotliny, přičemž odlišné kotliny a příkopy na různých stranách města mohly být zatápěny nezávisle na sobě. Možnost manipulace s vodou je tudíž také jedna z hlavních odlišností od Josefova, který se jinak terezínské pevnosti podobá i tvarem. Terezín, stejně jako Josefov nebyl nikdy obléhán. [2] [3] [4]

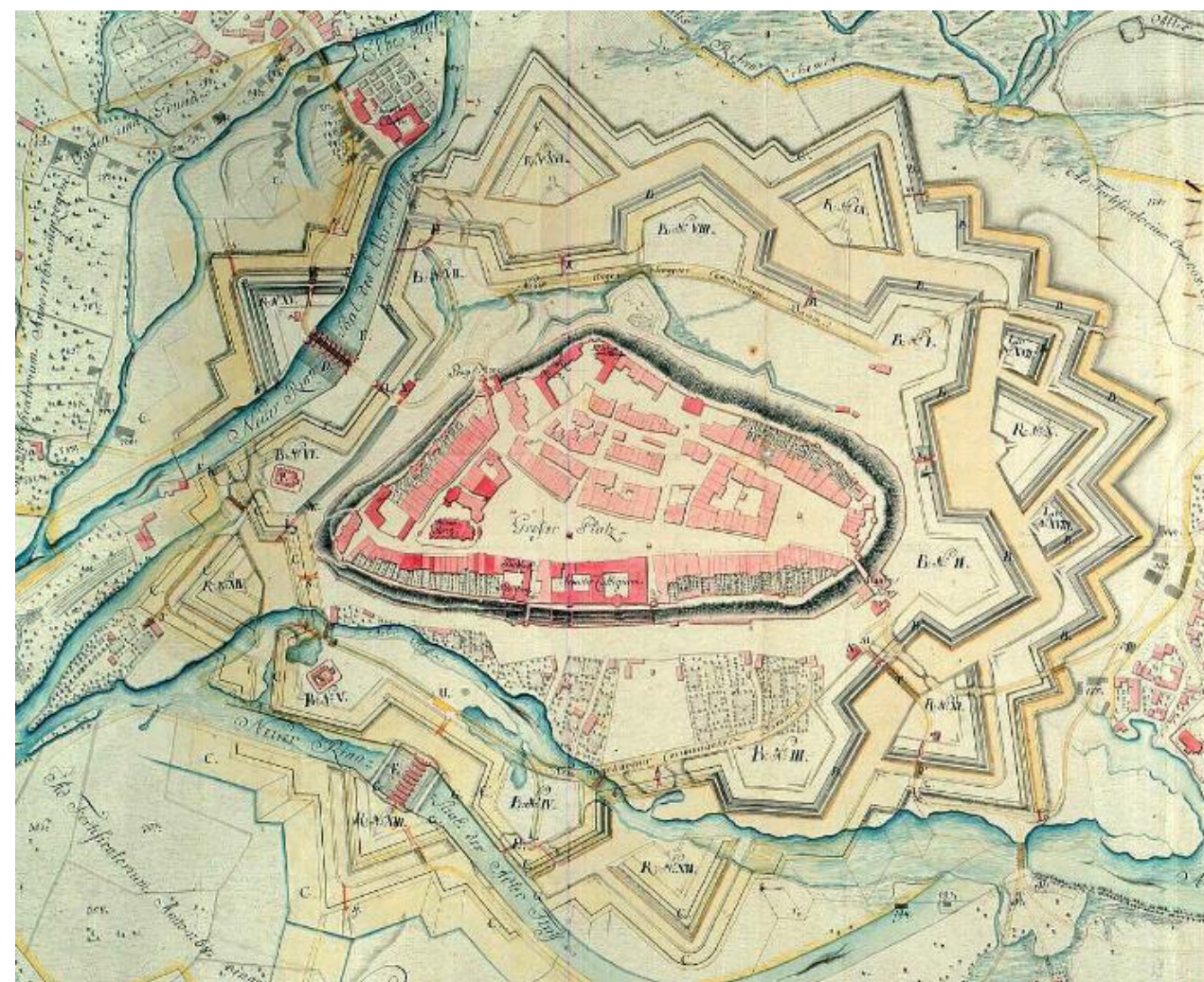

Obrázek 3 - Plán pevnosti Terezín z počátku 18. století, [3] Zdroj: pevnostterezin.cz

Města jako Hradec Králové, Praha, Brno nebo Olomouc svá bastionová opevnění dostala dokonce dříve, než byla vystavěna nová pevnostní města jako Josefov nebo Terezín. Brzy ale byla tato opevnění zbourána za účelem rozšiřování zástavby a zachovány z nich zůstaly pouze malé části.

Hradecká pevnost byla vystavěna mezi lety 1766 a 1789 podle plánů podplukovníka inženýra Václava Pavlovského z Rosenfeldu a generála Jakubem R. Spallarta. Opevnění se nacházelo na návrší

na soutoku Labe a Orlice. V prvopočátku to byly pouze hliněné valy, až později se rozhodlo, že je třeba tyto valy armovat a doplnit další obranné objekty. Pevnost měla osm bastionů a s okolím byla propojena třemi bránami. Na západě, východě a jihu, ke kterým vedla cesta po vyvýšených hrázcích, to umožňovalo přístup do pevnosti i v případě zatopení předpolí. K jedinému vojenskému využití pevnosti došlo roku 1866, když se přes ni stahovaly rakouské jednotky poražené u nedaleké Sadové. Prusové, kteří po vyhrané bitvě pokračovali na západ, před pevnost umístili jediný krycí sbor, který až do uzavření příměří sloužil jako pozorovací. Pevnost byla zrušena na základě císařského výnosu a do 20. let 20. století bezmála celá zbourána. [2] [5]

Obrázek 4 - Stavební plán pevnosti Hradec Králové z roku 1767, [5] Zdroj: forum.valka.cz/topic/view/121749/Pevnost-Hradec-Kralove

Stavba bastionového opevnění Prahy byla započata v roce 1653 a skončila okolo roku 1730. Prováděna byla podle plánů hraběte de Conti. Celkem Prahu chránilo čtyřicet bastionů, Malou Stranu a Hradčany dvacet, Nové Město dvanáct a Vyšehrad osm. Pražská pevnost nicméně nebyla plnohodnotnou bastionovou pevností, jelikož jí na většině míst chyběla střední a vnější linie obrany

v podobě ravelinů a kryté cesty – nebyla zde dostatečná vodorovná vzdálenost mezi obléhatelem a kurtinami, která by znemožnila přímé ostřelování hradeb nebo dokonce vnitřku pevnosti. Díky svému nedostupnému terénu poskytoval dobré obranné možnosti Vyšehrad, ten se ale nacházel na okraji města daleko od zástavby a už při tehdejší velikosti Prahy nebylo možné, aby se zapojil do obrany Malé Strany nebo Starého Města, přičemž Nové Město mohl bránit pouze z části. [6]

Obrázek 5 - Jüttnerův trigonometrický plán královského Hlavního města Prahy z roku 1816, [6] Zdroj: forum.valka.cz/topic/view/120329/Pevnost-Praha

3.6 Zahraniční pevnosti

Zahraničních pevností existuje velké množství, zmíním tedy pouze pevnost Bourtagne v Nizozemsku, pevnost Charles Fort v Irsku a pevnost Alessandria v Itálii.

Barokní pevnost Bourtagne v Nizozemsku byla zbudována roku 1580 na písčité vyvýšenině na strategickém místě, které kontrolovalo jedinou cestu skrze mokřady mezi Německem a městem Groningen, které bylo ovládáno Španěly. Pevnost, která je ze všech stran obklopena vodními příkopy a má tvar pěticípé hvězdy navrhl Adriaan Anthoniszoon. Pevnost měla pět bastionů, posléze byly přistavěny raveliny na severu a západě, a korunní hradba na východě, to vše pro posílení obrany proti výpadům z Německa. Pevnost byla zrušena roku 1851, poté však rychle zanikla kvůli činnosti zemědělců, kteří zasypali příkopy a pevnost rozorali do roviny. V šedesátých letech 20. století se místní úřady z důvodu ekonomické krize v zemědělství a nezaměstnanosti rozhodly pevnost obnovit a přinést do oblasti turistický ruch. Celá pevnost byla obnovena do stavu z roku 1742. [7]

Obrázek 6 - Letecký snímek pevnosti Bourtagne v Nizozemsku, [7] Zdroj: zakopy.cz/barokni-pevnost-bourtange-nizozemsko/

Charles Fort v Irsku je bastionová pevnost ve tvaru hvězdy ležící na útesu v estuáru. Na opačné straně ústí leží druhá pevnost, jménem James Fort. Účelem těchto pevností bylo kontrolovat estuár řeky Bandon do Atlantského oceánu a nedaleký přístav, nejednalo se tedy o pevnostní města. V případě hrožících konfliktů bylo možné mezi těmito dvěma pevnostmi natáhnout podvodní lano, které mělo zabránit průplavu nepřátelských lodí nebo je poškodit. Charles Fort byla vystavena mezi lety 1677 až 1682, má 5 bastionů. Dva velké, směřující na moře a tři malé, směřující do vnitrozemí, které o mnoho nepřesahovaly přilehlý terén, což se později při

obléhání v roce 1690 ukázalo jako velký nedostatek a pevnost byla během 13 dní dobyta. [8] [9] [10]

Obrázek 7 - Letecký snímek pevnosti Charles Fort v Irsku, [10] Zdroj: marinas.com/view/lighthouse/ena3d7_Charles_Fort_Light_Lighthouse_near_Kinsale_County_Cork_Kinsale_Harbour_Ireland

Cittadella di Alessandria, nebo také alesandrijská pevnost je bastionová pevnost a citadela vybudovaná mezi lety 1713 až 1808 sardinským královstvím podle projektu Ignazia Bertola. Pevnost měla sloužit jako bariéra vojenskému tranzitu na cestě z přístavů Genova, Savona a Finale Ligure do Holandska. Stavbě pevnosti musela být podřízena okolní zástavba, což znamenalo značné bourání. Uvedena do provozu byla ve 40. letech 18. století, přičemž uvnitř pevnosti se pokračovalo ve strhávání civilních domů a ve výstavbě nových kasáren. Pevnost má šest bastionů a leží na ploše 74 hektarů na břehu řeky Tanaro. V případě potřeby se daly příkopy zatopit vodou. Vstup do pevnosti je po dlouhém mostě přes řeku, kterým je spojena se zbytkem města. Jedná se o nejlépe dochovanou bastionovou pevnost na italském území. [11]

Obrázek 8 - Plán alesandrijské pevnosti z roku 1848, [12] Zdroj: <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=32143660>

4 Historický vývoj území

4.1 Historické mapy

Obrázek 9 - Müllerovo mapování – Čechy, mapový list č.9 a vesnice Ples, [13] Zdroj: oldmaps.geolab.cz

Müllerova mapa z roku 1720 je vypracována v měřítku cca 1:132 000. Ples je zde tedy vyobrazen pouze jako sídlo, bez dalších podrobností. Na této mapě je však zajímavé její zpracování, nejedná se pouze o dílo kartografické, ale z mého pohledu až umělecké. Je zde kupříkladu vyobrazena Jaroměř s korunkou, což znamenalo, že se jedná o město královské. Patrná je též pošta. [13]

Obrázek 10 - I. vojenské mapování a Josefov (Ples) - 1:28 800, Čechy, mapový list č. 79, [14] Zdroj: oldmaps.geolab.cz

První vojenské mapování proběhlo na našem území mezi lety 1764 a 1768, rektifikace pak byla provedena mezi lety 1780 až 1783. Z výrazně světlejšího obdélníku na listu č. 79 prvního vojenského mapování lze usuzovat, že mezi lety 1764 a 1768 ještě Josefovská pevnost nestála, a byla do mapy zanesena až při její rektifikaci, kdy byly již práce na stavbě pevnosti zahájeny. Alternativně lze dojít k závěru, že pevnost byla na mapě ze strategických důvodů záměrně zakryta. [14]

Obrázek 11 - II. vojenské mapování a Josefov – 1:28 800, Čechy, mapový list O_6_IX, [15] Zdroj: oldmaps.geolab.cz

Druhé vojenské mapování bylo prováděno od roku 1836 do roku 1852. Zde je Josefov již dostavěn a v mapě je jeho vnitřek zaznamenán. Opevnění jako takové zobrazeno ze strategických důvodů není. [15]

Obrázek 12 - III. vojenské mapování a Josefov - 1:25 000, mapový list 3856_3, [16] Zdroj: oldmaps.geolab.cz

Stejná situace nastala i v případě III. vojenského mapování. To proběhlo na území Čech mezi lety 1877 a 1880. Na těchto mapách byl navíc šrafami, kótami a vrstevnicemi zobrazen výškopis, ne však v případě Josefovské pevnosti. [16]

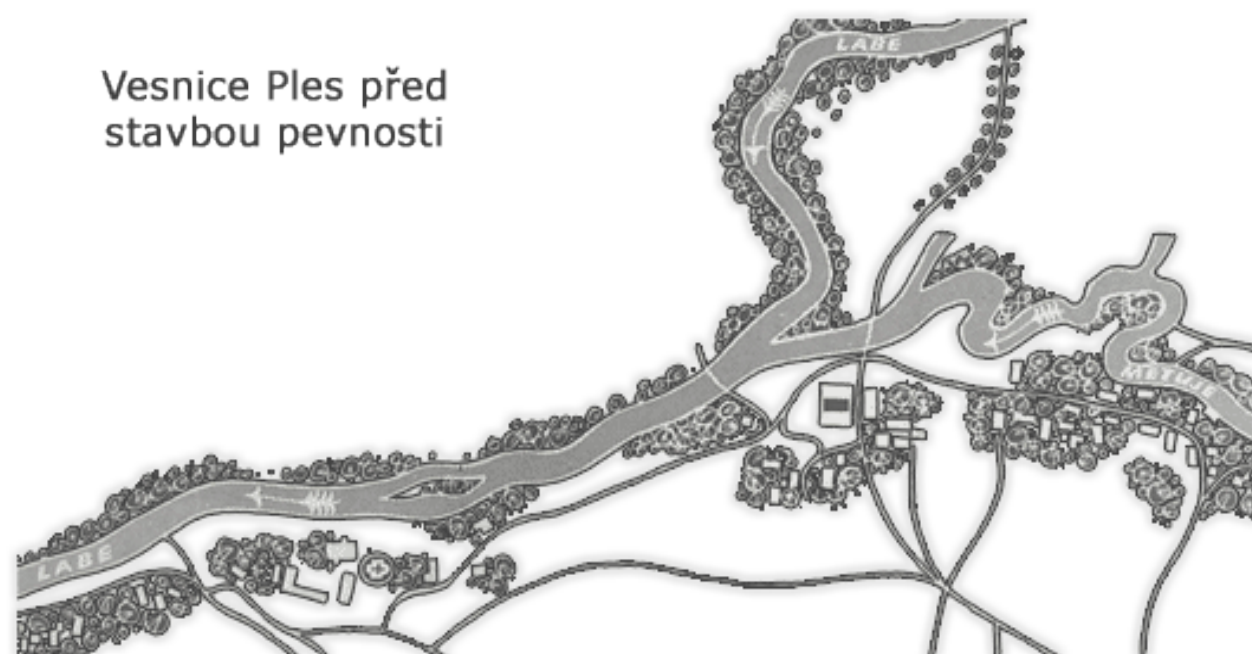

4.2 Vesnice Ples

Vesnice Ples ležela ve smiřickém panství, na soutoku Labe a Metuje na mírném pahorku, ze kterého byl ideální rozhled do okolí. Už v roce 1764 se zde začalo s vyměřováním plánované budoucí pevnosti, ale pouze podle projektu, který nebral v potaz zdejší terén. Nakonec však byla, hlavně z finančních důvodů, upřednostněna modernizace pevnosti Hradec Králové.

Časem se však projevilo, že samotná hradecká pevnost není dostačující opěrný bod při obraně hranic. Hlavním důvodem byla poměrně velká vzdálenost k těmto hranicím, a tím pádem nemožnost je adekvátně chránit. Bylo tedy nutno vybudovat novou pevnost, právě v místě stávající vsi Ples.

Část smiřického panství, právě s Plesem, byla odkoupena od knížete Jana Václava z Paaru. V této době se zde nacházelo 122 domovních čísel a jejich obyvatelé byli nuceni se vystěhovat, obdrželi však adekvátní finanční náhradu a usadili se v nově zřízených obcích Nový Ples a Rasošky. [17][18]

Obrázek 13 - vesnice Ples před zahájením stavby pevnosti, [17] Zdroj: josefov.com/josefov_historie.htm

4.3 Základní údaje o stavbě pevnosti

Základní kámen pevnosti byl položen 3. října 1780 za přítomnosti císaře Josefa II. Stavba byla prováděna podle plánů francouzského inženýra Ludvíka Querlonde du Hamela na základě poznatků Méziérské školy. Roku 1784 převzal pomyslné žezlo plukovník František Lauer. Stavby se účastnilo mnoho řemeslníků, od stavitelů a tesařů, přes kováře po kutnohorské a slovenské horníky, kteří hloubili podzemní chodby. Délka chodeb přesahovala 40 kilometrů, celková spotřeba cihel činila asi 360 milionů kusů. Na stavbě se vystříдалo více než 12 000 dělníků a celková cena pevnosti

převyšovala 10,5 milionu zlatých konvenční měny. Pro představu, roční mzda dělníka byla asi 100-200 zlatých. Předání bojeschopné pevnosti proběhlo 16. září 1787, přičemž se ještě další tři léta na dokončení pevnosti pracovalo. [2][17][18]

4.4 Průběh stavby pevnosti

Pro stavbu pevnosti bylo nutno posunout soutok Labe a Metuje asi 700 metrů po proudu. Na situačním výkresu z průběhu stavby je zřetelné vykopené, ještě nezaplavené nové koryto Labe. Další zajímavostí je původní, ještě nezbouraná zástavba vesnice Ples. Nachází se jednak v levé části, výkresu pod novým, uměle vytvořeným soutokem, kde je vidět i kostelík s křížovým půdorysem a jednak na pravé straně výkresu podél toku Metuje.

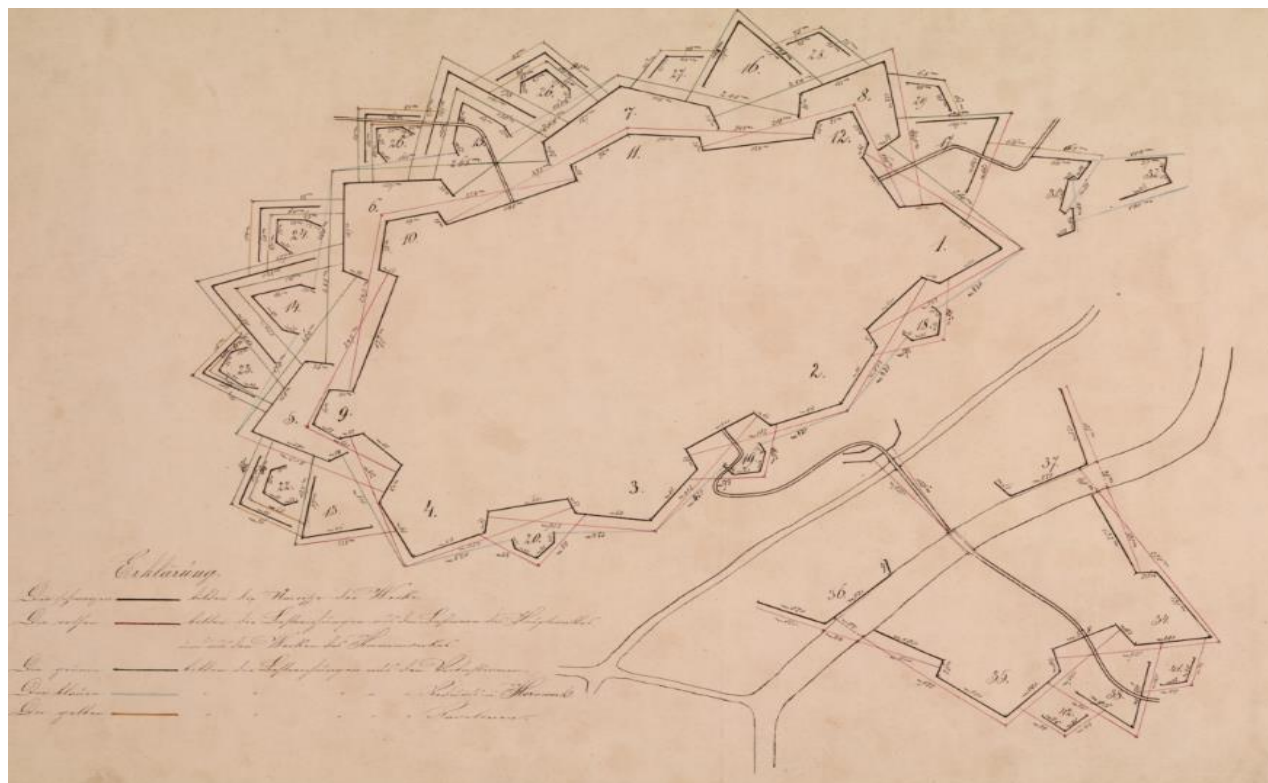

Obrázek 14 – Výstřižek spojený z rozpůleného situačního výkresu z průběhu stavby pevnosti, [19] Zdroj: fond Pevnost Josefov – Josefov 9 levá část, Josefov 9 pravá část / VÚA-VHA Praha správce použitých archiválií OPPJ Ravelin No. XIV www.josefov.com

4.5 Plány pevnosti

Z následujícího obrázku je dobře zřetelné, jakým způsobem je navržena a vystavěná krycí palba josefovské pevnosti. Zásady však zůstávají stejné u všech bastionových pevností. Ze stran bastionu je palba mířena na špice sousedních bastionů tak, aby neexistovala nekrytá místa. Stejným způsobem je řešená krycí palba u ravelinů.

Obrázek 15 - Výstřižek z výkresu krycí palby
[19] Zdroj: fond Pevnost Josefov – 43380 / VÚA-VHA Praha
správce použitých archiválií OPPJ Ravelin No. XIV
www.josefov.com

Dalším důležitým prvkem obrany josefovské pevnosti je voda. V novém labském příkopě byla vystavěna i nová stavidla, kterými se v případě potřeby dal regulovat průtok a zaplavit předpolí, a to až do výšky 1,5 m. Takováto hloubka vody byla již pro vojenskou jednotku v plné zbroji nepřekonatelná. Stejně tak bylo nemožné přes takto zaplavené území přepravit střelný prach, který by byl na konci cesty použitelný. To je také důvod, proč pevnost z této strany mohla být daleko méně opevněna. Dobře tuto situaci zobrazuje následující obrázek č. 16.

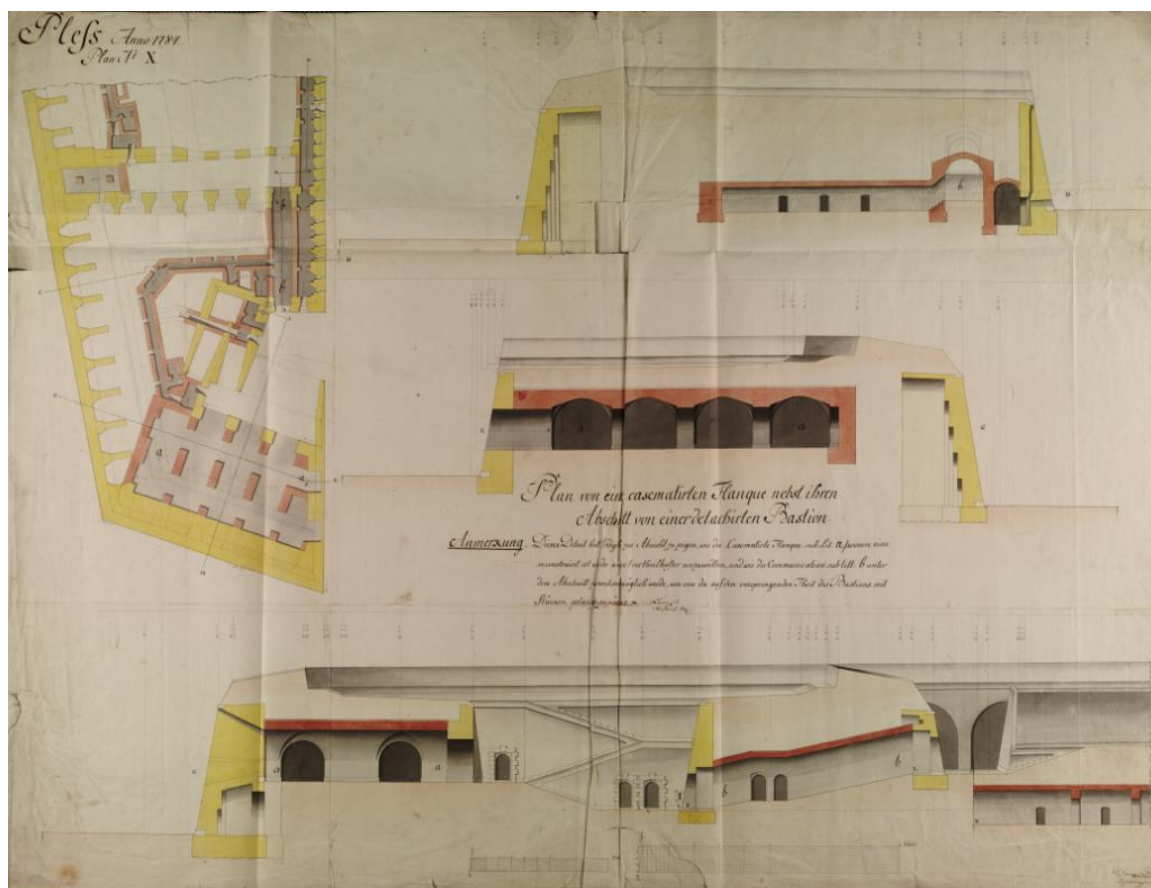
Na obrázku č. 17 je vidět celkový plán pevnosti, včetně podzemních chodeb komunikačních, minových a naslouchacích. Tyto sloužily k odposlechu podkopových prací nepřítele a případnému zaminování a zavalení těchto chodeb v případě nebezpečí.

Obrázek 16 – Výstřižek z plánu zaplavení předpolí
[19] Zdroj: fond Pevnost Josefov – 435000 / VÚA-VHA Praha
správce použitých archiválií OPPJ Ravelin No. XIV
www.josefov.com

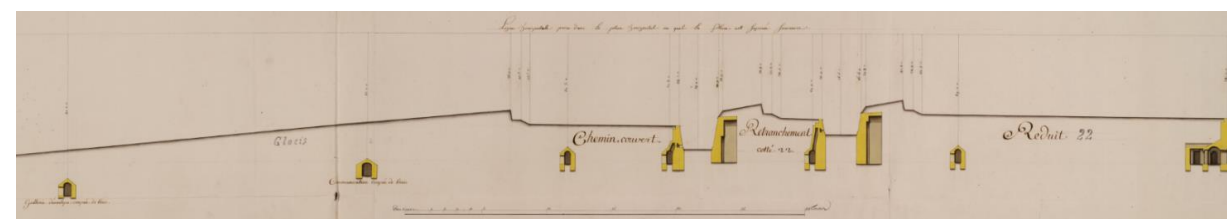
Obrázek 17 - Výstřižek z celkového plánu pevnosti
[19] Zdroj: fond Pevnost Josefov – 573800 / VÚA-VHA Praha
správce použitých archiválií OPPJ Ravelin No. XIV
www.josefov.com

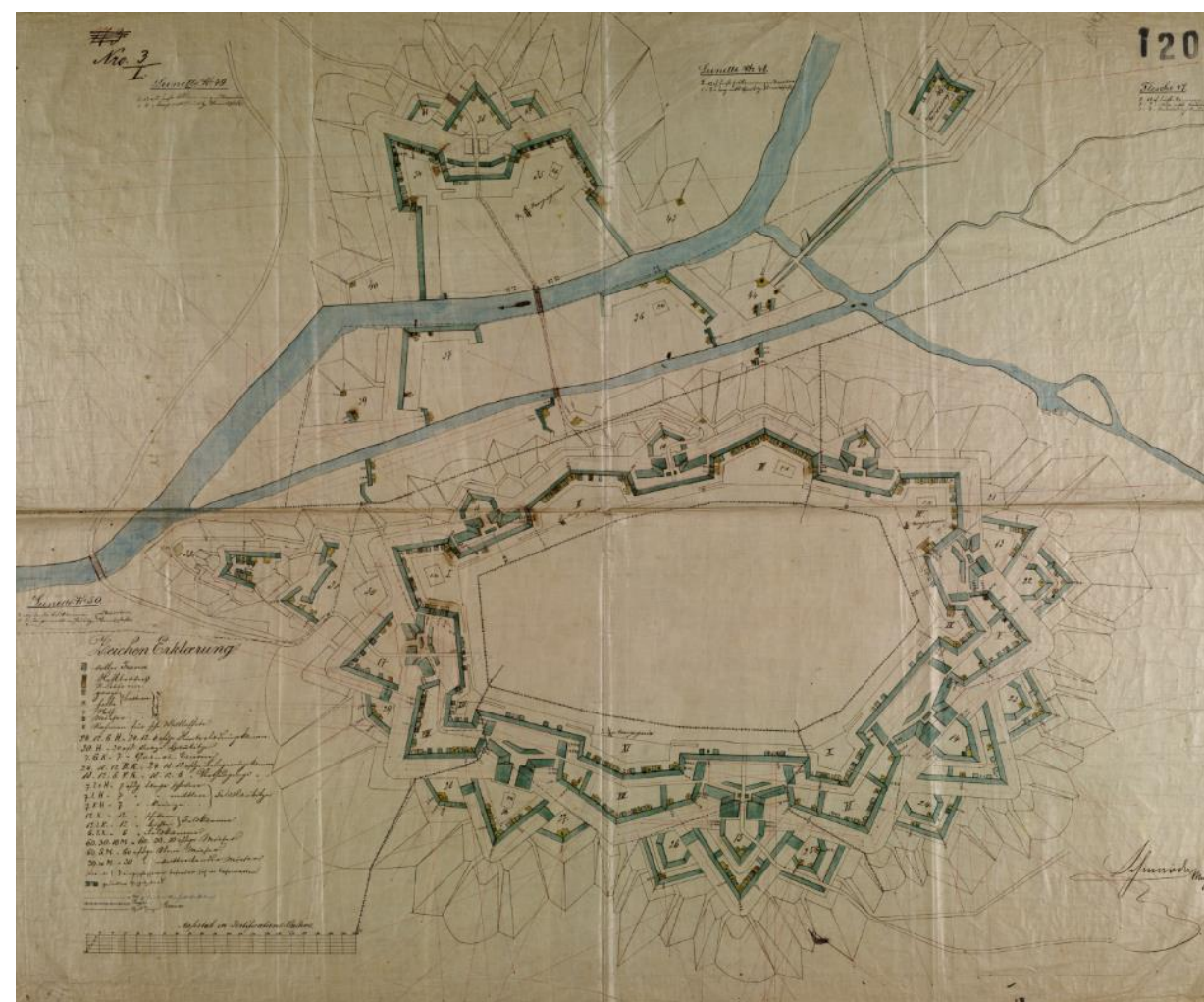
Obrázek 18 – Výstřížek z výkresu bastionu
 [19] Zdroj: fond Pevnost Josefov – 276800, rok 1784 / VÚA-VHA Praha
 správce použitých archiválií OPPJ Ravelin No. XIV
 www.josefov.com

Obrázek č. 18 zobrazuje jeden z josefovských bastionů a jeho dispozici jak v půdorysu, tak v řezu či pohledu. Rád bych také vyzdvihl zručnost tehdejších architektů pevností. Plány josefovské pevnosti byly zpracovány minimálně ve třech paré. Jedno paré bylo uloženo v archivu, jedno měl u sebe architekt pevnosti a jedno bylo propůjčováno dělníkům. Zdá se mi až neskutečné, do jakých detailů jsou tyto plány zpracované.

Za zmínku stojí obrázek č. 20, na kterém je zobrazeno celkové vyzbrojení pevnosti s osami jednotlivých stříl.

Obrázek 19 – Výstřížek z výkresu podélného profilu pevnosti
 [19] Zdroj: fond Pevnost Josefov – 289600, rok 1782 / VÚA-VHA Praha
 správce použitých archiválií OPPJ Ravelin No. XIV
 www.josefov.com

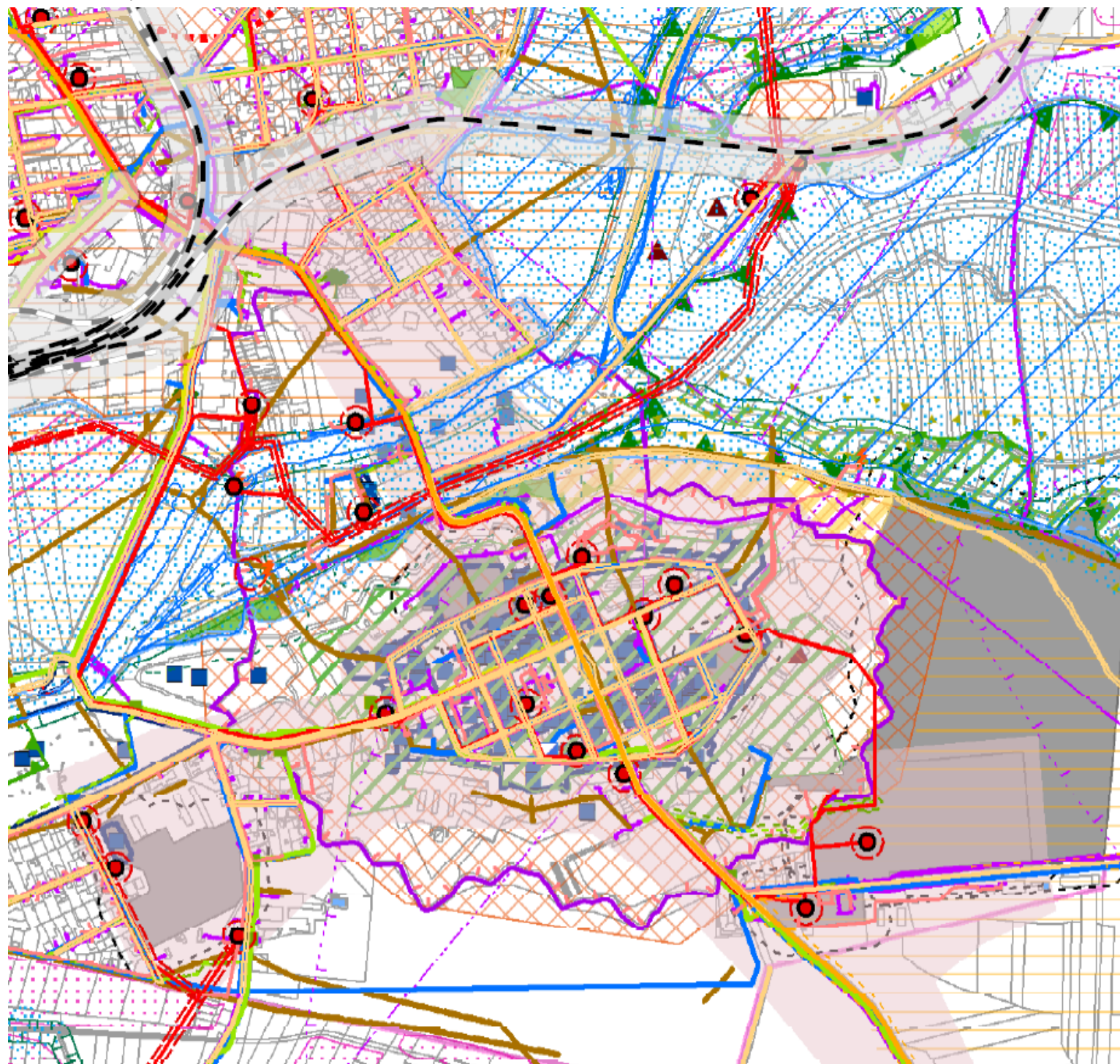

Obrázek 20 – Výstřížek z plánu rozmístění obrany pevnosti
 [19] Zdroj: fond Pevnost Josefov – 454000 / VÚA-VHA Praha
 správce použitých archiválií OPPJ Ravelin No. XIV
 www.josefov.com

5 Vyhodnocení současného stavu území

5.1 Limity území

Obrázek 21 – Limity území dle ÚAP ORP Jaroměř, [20] Zdroj: jaromer-josefov.cz/e_download.php?file=data/editor/512cs_19.pdf&original=5206_lim.pdf

Limity využití území jsou stavebním zákonem definovány jako "omezení změn v území z důvodu ochrany veřejných zájmů, vyplývajících z právních předpisů nebo stanovených na základě zvláštních právních předpisů nebo vyplývajících z vlastností území". Na řešeném území se nachází jak limity plošné, tak liniové. Mezi ně patří:

Z dopravní infrastruktury:

- silnice II. třídy
- silnice III. třídy
- místní a účelové komunikace
- ochranná pásma pozemních komunikací a ochranné pásmo letiště

Z technické infrastruktury:

- vodovody a kanalizace
- vodojem
- úpravna vody
- čerpací stanice vodovodu
- vedení el. napětí
- výroba elektrické energie a elektrické stanice
- nízkotlaký, střednětlaký a vysokotlaký plynovod
- ochranná pásma

Limity území spojené s vodním režimem:

- aktivní zóna záplavového území
- záplavové území s periodicitou 100 let
- vodní zdroj podzemní vody
- ochranné pásmo vodního zdroje a pozorovací vrt

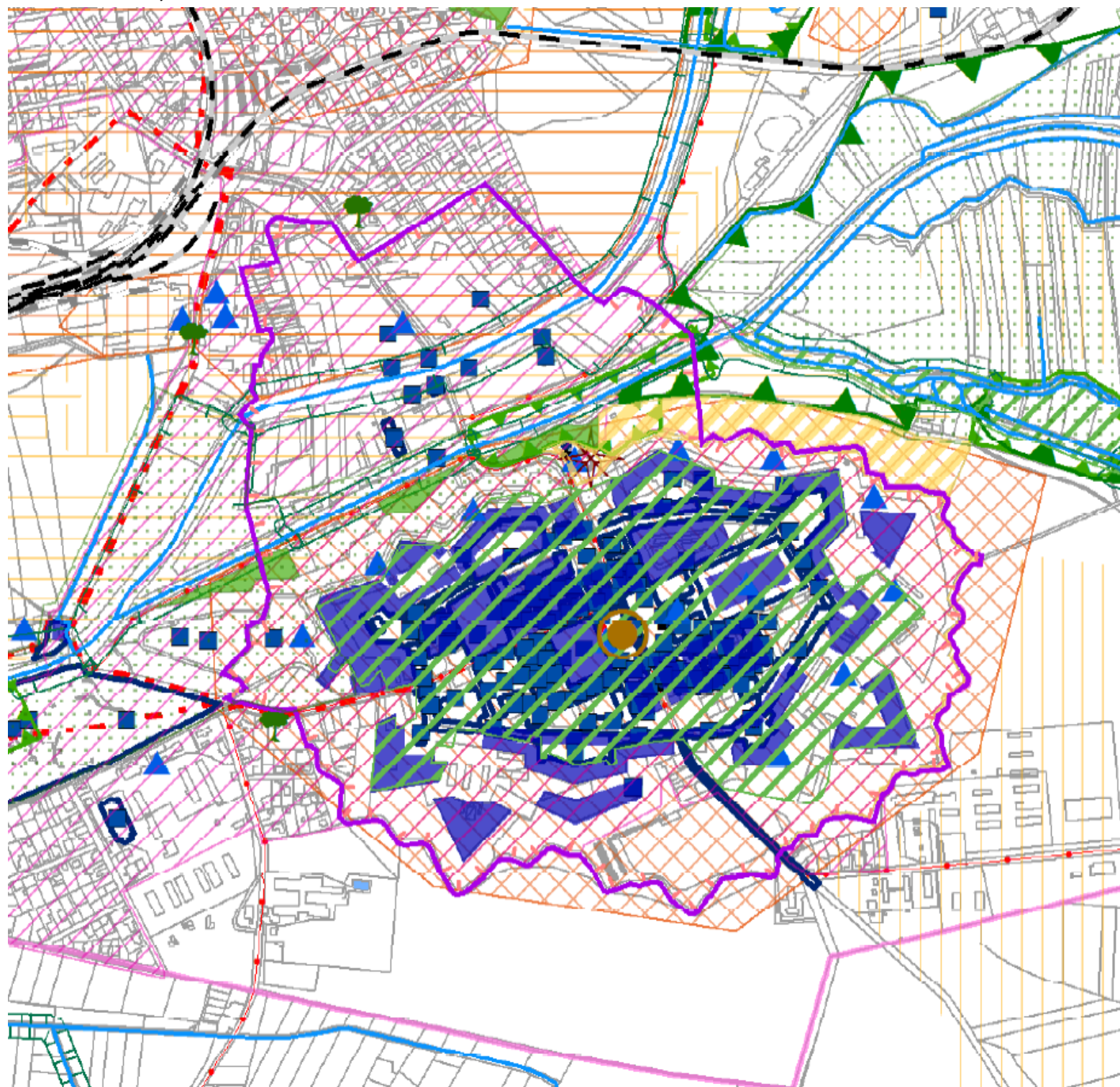
Limity přírodní a krajinné:

- NATURA 2000 – evropsky významná lokalita
- památné stromy
- regionální biocentrum a biokoridor
- lokální biocentrum a biokoridor
- půda s třídou ochrany I nebo II ZPF

Řešené území je vedeno jako městská památková rezervace. Nachází se zde také území s archeologickými nálezy. [25]

5.2 Hodnoty území

Obrázek 22 – Hodnoty území dle ÚAP ORP Jaroměř, [21] Zdroj: jaromer-josefov.cz/e_download.php?file=data/editor/512cs_18.pdf&original=5206_hod.pdf

Limity a hodnoty území jsou spolu úzce spjaty a v mnoha případech se mohou překrývat. Hodnoty území dělíme na krajinné a přírodní, urbanistické, historicko-architektonické a civilizační.

Krajinné a přírodní:

- památné stromy
- NATURA 2000 – evropsky významná lokalita
- významný krajinný prvek
- regionální biocentrum a biokoridor
- lokální biocentrum a biokoridor
- vodní toky
- významný vyhlídkový bod
- I. a II. třída ochrany ZPF

Historicko-architektonické:

- historicky hodnotné stavby
- stavby architektonicky významné
- nemovité kulturní památky či soubory těchto památek
- městské památkové rezervace
- místo významné události
- území s archeologickými nálezy

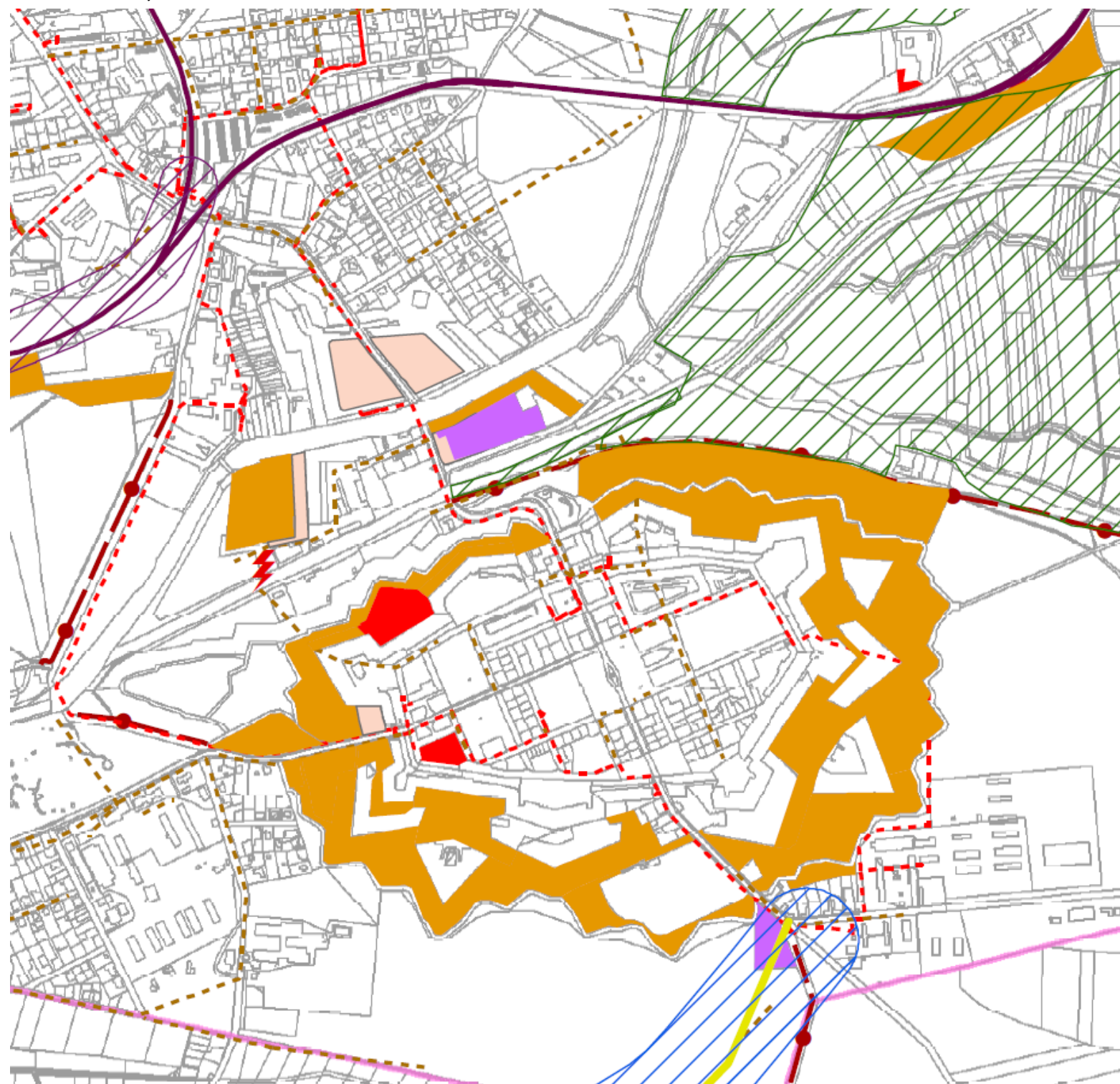
Civilizační:

- letiště
- cyklotrasy
- pěší turistické trasy

Mezi hodnotné prvky na řešeném území patří bezpochyby josefovská pevnost, a to jak historicky a architektonicky, tak i urbanisticky. Nachází se v ní dokonce evropsky významná lokalita NATURA 2000. V podzemních chodbách pevnosti zimuje vrápenec malý (netopýr). V odstaveném korytě Staré Metuje před vtokem do Josefova se nachází další tato lokalita, kde nachází útočiště klínatky rohaté (vážka). Josefov ze severní strany lemují řeky, které jsou součástí biokoridorů. Nachází se zde významný vyhlídkový bod, který leží na promenádě u vstupu do pevnosti ze severní strany. Vyskytuje se zde několik památných stromů. Na západě území poté leží park T. G. Masaryka. Jihovýchodně od pevnosti leží sportovní letiště. [25]

5.3 Záměry

Výkres záměrů na provedení změn v území obsahuje záměry stabilizované v územních plánech obcí, záměry ověřované studii nebo změnami územních plánů a výhledové záměry, které naznačují předpokládané směry rozvoje obcí. Dále jsou zobrazeny záměry z nadřazené dokumentace (ZÚR Královéhradeckého kraje) a také další vybrané záměry (výstavba na významných rozvojových plochách, využití kontaminovaných ploch, dostavba proluk ...)

Záměry ZÚR

- koridor výstavby obchvatové komunikace Josefov – Rasošky - Semonice
- prvek ÚSES

Záměry ÚPD

- plánované plochy bydlení
- plochy smíšené obytné
- plochy specifické
- plochy smíšené výrobní
- cyklotrasa

Záměry TI

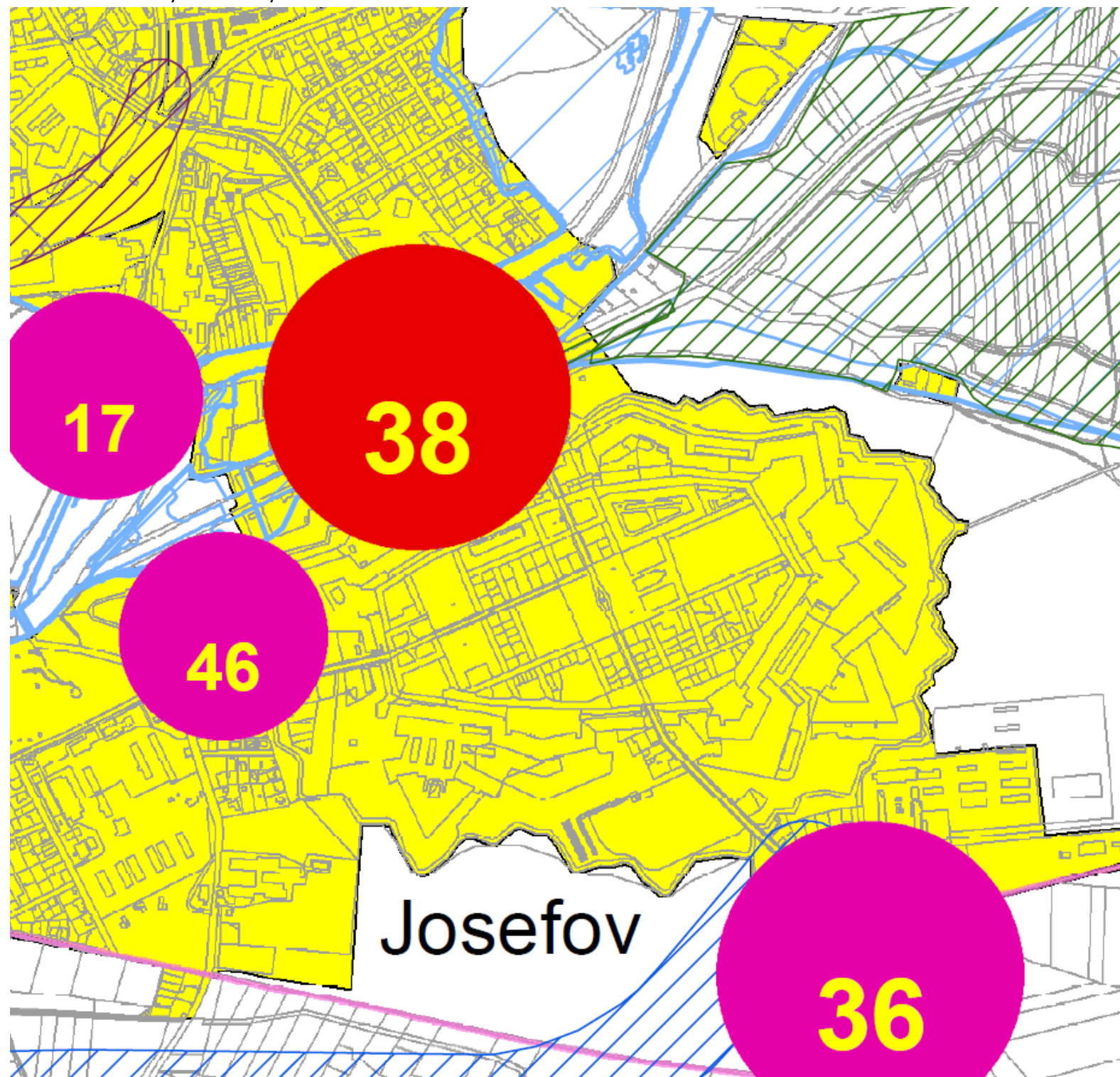
- elektrické vedení
- kanalizace
- výrobní elektrické energie

Patrný je zde záměr vytvoření biocentra na severozápadě území, které by bylo napojeno na stávající biokoridory. Dalším významným záměrem je výstavba koridoru obchvatové komunikace Josefov-Rasošky-Semonice související s výstavbou dálnice D11 od Hradce Králové do Jaroměře. [25]

Obrázek 23 – Záměry dle ÚAP ORP Jaroměř, [22] Zdroj: jaromer-josefov.cz/e_download.php?file=data/editor/512cs_20.pdf&original=5206_zam.pdf

5.4 Problémy a střety

Problém 38 - zásah nadmístního prvku ÚSES (RK 1267/1 a RK 1263) do zastavěného území.

Problém 46 - křížení cyklostezek se silnicí I. a II. třídy.

Problém 36 - zásah plánovaného silničního koridoru do zastavěného území.

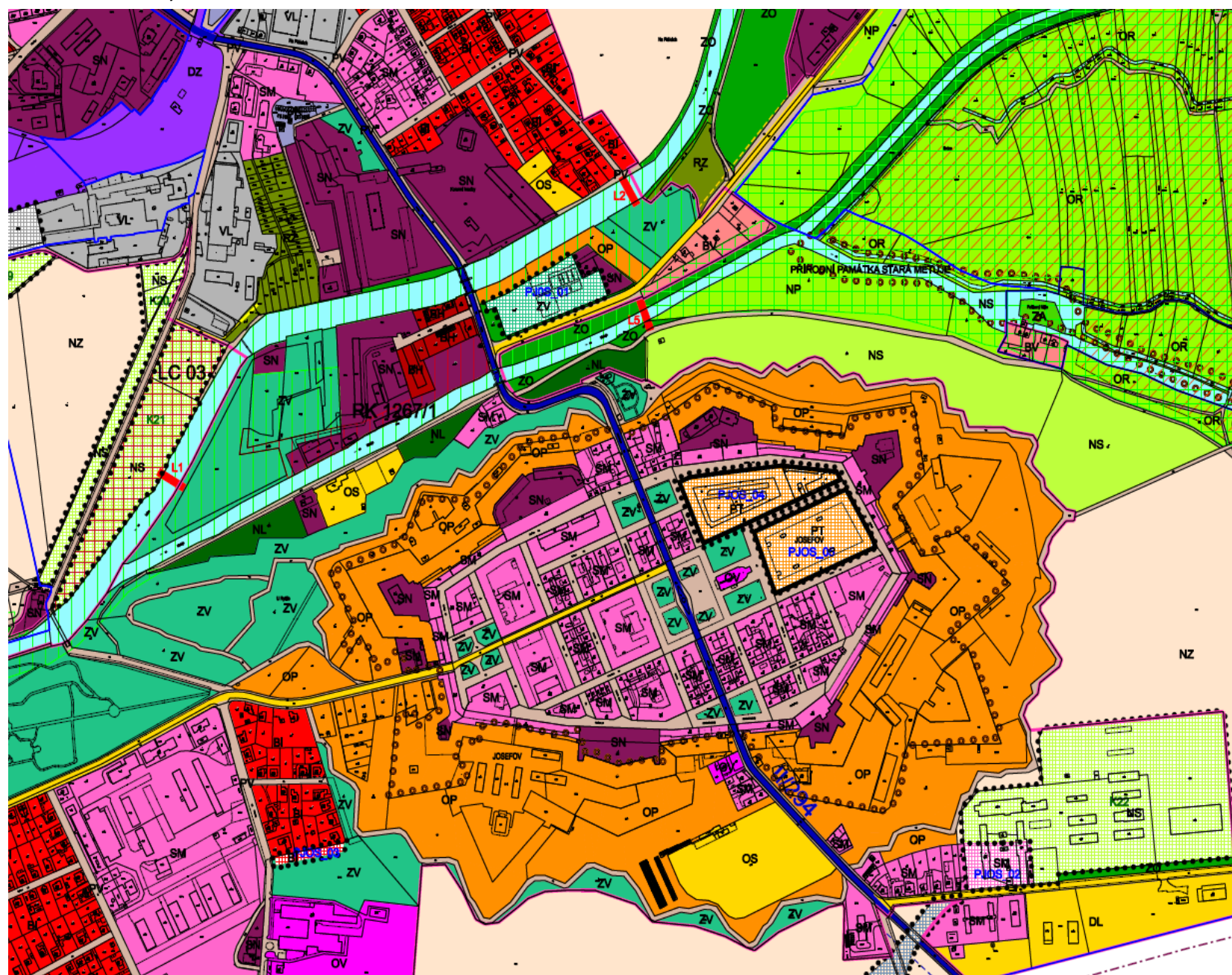
Problém 17 - zásah aktivní záplavové zóny do intravilánu sídla.

Žlutou barvou je vyznačeno zastavěné území. [25]

Obrázek 24 – Problémy dle ÚAP ORP Jaroměř, [23] Zdroj: jaromer-josefov.cz/e_download.php?file=data/editor/512cs_21.pdf&original=5206_pro.pdf

5.5 Hlavní výkres

Obrázek 25 – Funkční využití území dle ÚP ORP Jaroměř,
 [24] Zdroj: jaromer-josefov.cz/e_download.php?file=data/uredni_deska/obsah972_67.pdf&original=Hlavn%C3%AD%20v%C3%BDkres.pdf

Hlavní výkres popisuje funkční využití ploch. Na řešeném území se nacházejí tyto plochy:

- Plochy smíšené neobytné / opevnění Josefova
- Plochy smíšené neobytné
- Plochy veřejných prostranství
- Plochy občanského vybavení
- Plochy smíšené obytné
- Plochy smíšené nezastavěného území
- Plochy dopravní infrastruktury / letecká
- Plochy transformace
- Plochy zeleně ochranné a izolační
- Plochy městského a příměstského bydlení
- Plochy bydlení v bytových domech
- Plochy lesní
- Plochy venkovského bydlení
- Plochy přírodní
- Plochy rekreace / zahrádkové osady
- Plochy vodní a vodohospodářské
- Silnice II. třídy včetně ochranného pásma
- Silnice III. třídy včetně ochranného pásma

Značnou plochu zaujímá opevnění Josefova, které je znázorněno oranžovou barvou. Na území se nachází velké množství zeleně v podobě parku, lesů a přírodních ploch. Za zmínku také stojí areál sportovního letiště v jihovýchodní části obrázku. Vymezené zastavitelné plochy a plochy přestavby jsou zobrazeny čtvercovou šrafovou. [25]

6 Strategický plán Josefova

Strategický plán Josefova je součástí strategického plánu Jaroměře. Jsou v něm zakotveny tři hlavní zásady, kterými by se budoucí rozvoj těchto sídel měl řídit. Patří mezi ně:

- I. „Obě města se napojí na hlavní cesty“
- II. „Obě města se přibližují řekám“
- III. „Obě města se přibližují navzájem“

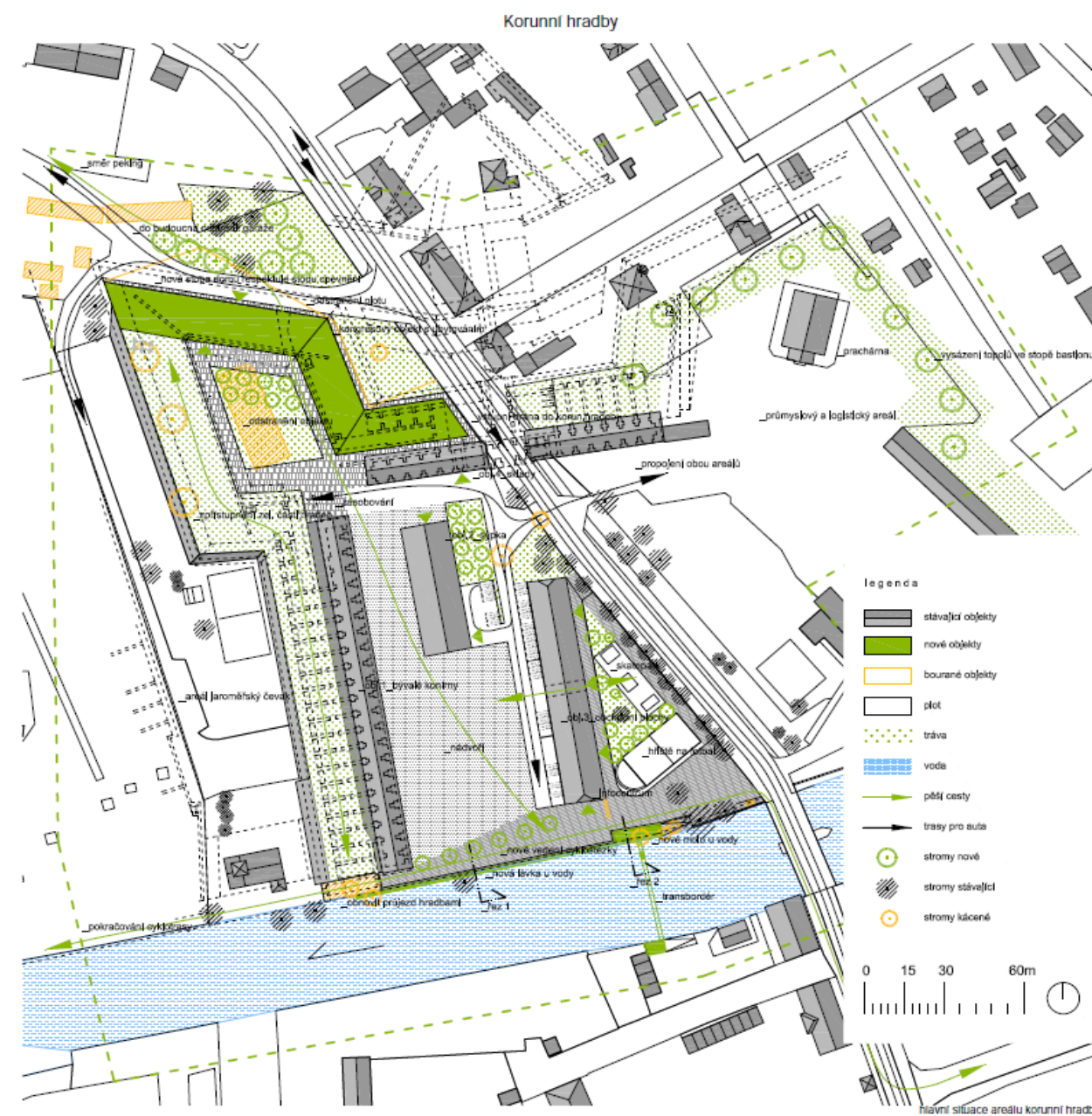
6.1 Ad I. Obě města se napojí na hlavní cesty

„Údolím Labe proudí kromě vody lidé i peníze. Města Jaroměř i Josefov jsou ke své škodě trochu stranou tohoto hlavního proudu. Jaroměř v minulosti protínal, v současnosti ji obtéká a do budoucna se centru ještě vzdálí – po vybudování dálnice. Josefov se k tomuto proudu musí připojit skrze Jaroměř tím, že se obě města lépe prováží a budou spolu více spolupracovat. Obě města musí posunout své brány, rozšířit svůj centrální veřejný prostor až k žilám regionálních pohybů. Musí lákat kolemjdoucí dovnitř, k návštěvě, nákupu nebo odpočinku. Pro tento plán je klíčová revitalizace korunní hradby Josefova.“ [26]

Obrázek 26 – Schéma současného a navrhovaného stavu ze strategického plánu, [26] Zdroj: <http://www.jaromer.cityupgrade.cz/vize.php>

Patrná je snaha o homogenizaci korunní hradby Josefova se zbytkem pevnosti. V dnešní době je jejich využití roztrženo, v rámci turistického zatraktivnění by bylo vhodné tyto dvě části pevnosti znovu spojit a vytvořit multifunkční komplexní celek, protože i historicky jsou tyto části neodlučitelné.

Obrázek 27 – Návrh revitalizace korunní hradby ze strategického plánu, [26] Zdroj: <http://www.jaromer.cityupgrade.cz/vize.php>

6.2 Ad II. Obě města se přibližují řekám

„S krajinou soutoků a meandrů labského údolí není v přímém kontaktu ani jedno z měst. Jaroměř od ní dělí oplocená území skladů, zahrádek a dalších neobytných území, v Josefově to jsou zase hradby a výškový rozdíl mezi horní pevností a řekou. Pobyt uvnitř proto provází dojem jisté stísněnosti. Pokud se historická jádra měst propojí s okolní krajinou, zvýší se atraktivita a kvalita bydlení v Jaroměři i v Josefově a centra obou měst budou profitovat z nového rekreačního zázemí.“

Tomuto cíli slouží zejména průchody hradbami Josefova, nebo tvorba nových cest v okolní krajině a podél řek. Záměry na březích řek, v lužních lukách a ve hradbách Josefova by měly být posuzovány podle toho, do jaké míry rozvíjí či narušují jejich rekreační funkci.“ [26]

Obrázek 28 – Návrh propojení historického jádra s krajinou, [26] Zdroj: <http://www.jaromer.cityupgrade.cz/vize.php>

Dle mého názoru je třeba většího využití potenciálu, který řeky tomuto území dávají. V případě Josefova vidím jako řešení například vybudování cyklostezky nebo naučné stezky vedoucí proti proudu Staré Metuje, která je přírodní památkou a poskytovala by příjemné prostředí k aktivnímu odpočinku.

6.3 Ad III. Obě města se přibližují navzájem

„Jaroměř s Josefovem jsou navzájem diametrálně odlišné, ale funkčně se nijak nedoplňují. Historicky nemají nic společného a nikdy tato města nesdílela prostor kolem sebe s tím druhým. Z dnešního pohledu je však nutné, aby se více propojily cestami a stávající bariéry mezi nimi postupně překonaly. Pokud takové cesty vzniknou, vnitřní periferie mezi Josefovem a Jaroměří budou profitovat ze synergie ekonomik obou center. Význam meziměstí vzroste – vznikne symbióza

dvou měst. Z bydlení na předměstí Jaroměře se rázem stane bydlení ve svébytné městské čtvrti v blízkosti nádraží a dvou zajímavých historických měst.“

Tomuto účelu slouží zejména kultivace průchodu josefovskou korunní hradbou. Mimořádně důležité je i to, aby Josefov získal svou vlastní pohodlnou cestu k nádraží. Přinejmenším v okolí hlavních spojnic obou měst by do budoucna neměly být realizovány záměry typologicky předměstské, např. skladiště, garáže, velkoobchody s rozsáhlými parkovišti aj. Centrum prostoru mezi městy by se měl stát areál dnešních korunních hradeb, který by měl nabídnout něco jiného, než nabízí Jaroměř a Josefov a tím jim neubíral sílu.“ [26]

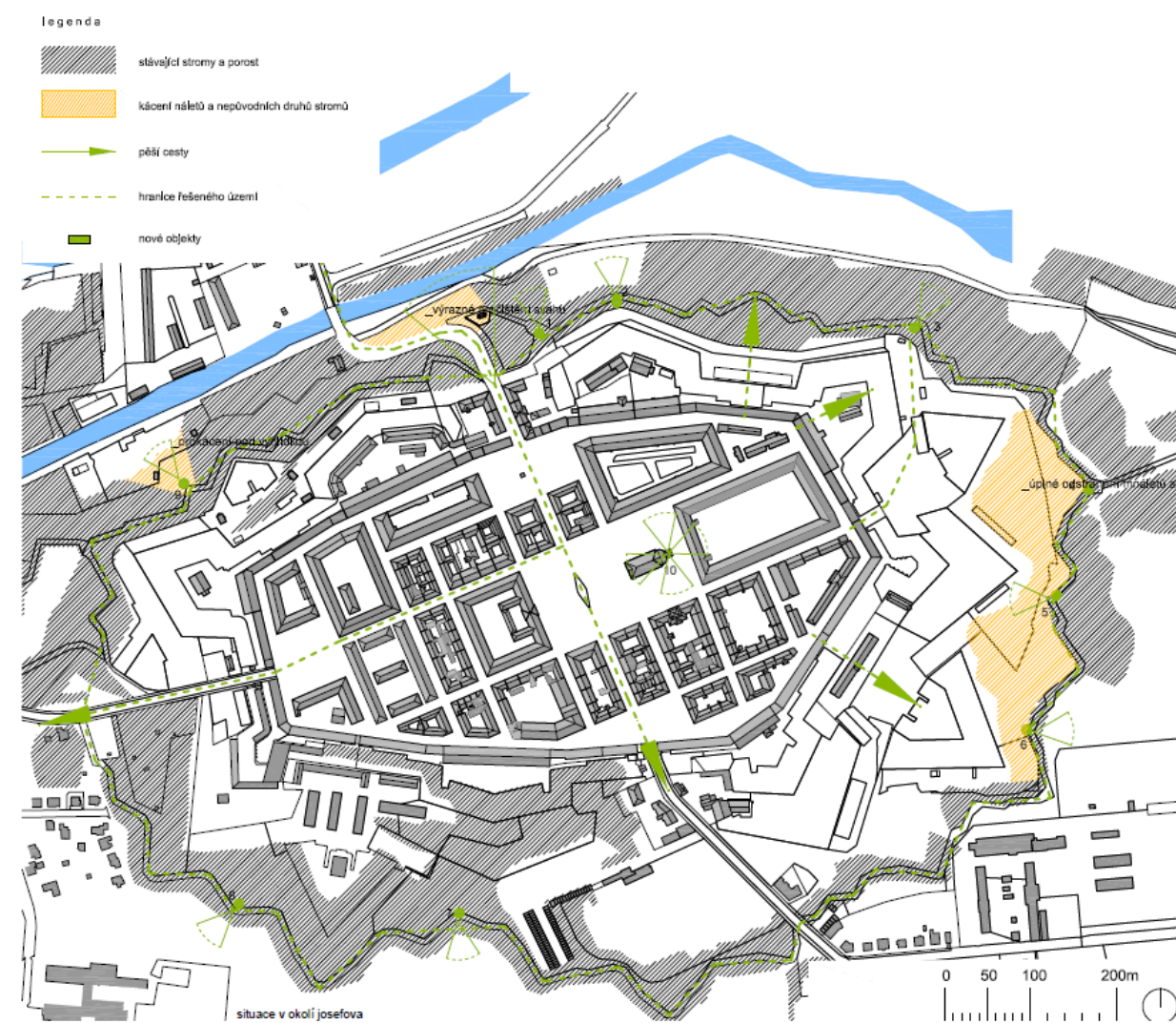

Obrázek 29 – Návrh vzájemného přiblížení měst, [26] Zdroj: <http://www.jaromer.cityupgrade.cz/vize.php>

Jako prioritu tohoto tématu vidím vybudování vhodné cesty z Josefova na jaroměřské nádraží. Pěší cesta z některých částí Josefova může být delší než 30 minut, a to jen díky nedostatečnému množství a špatné trase cest, protože přímá vzdálenost nádraží od Josefova tak velká není. Tradičně se ve zdejší pevnosti pořádá světoznámý metalový festival, na který velká část účastníků přijíždí právě vlakem a jistě by ocenili, kdyby tato cesta byla kratší. Dále bych v Jaroměři rád viděl více ukazatelů upozorňujících na Josefovskou pevnost, protože spousta projíždějících nemá ani tušení, že se zde nachází sourozenec terezínské pevnosti.

Obrázek 30 – Inspirace pro revitalizaci korunních hradeb, [26] Zdroj: jaromer.cityupgrade.cz/vize.php

Obrázek 31 – Plán úpravy josefovské promenády, [26] Zdroj: jaromer.cityupgrade.cz/vize.php

7 Funkční využití území

Využití území graficky znázorňuje výkres funkčního využití území, ze kterého jsou patrné tyto plochy:

- Plochy bydlení
- Plochy rekreace – zahrádkové
- Plochy občanského vybavení
- Sportovní zařízení
- Plochy veřejného prostranství
- Veřejná zeleň
- Plochy smíšené obytné
- Plochy dopravní infrastruktury – letiště
- Plochy výrobní a skladování
- Plochy smíšené neobytné – širší opevnění Josefova
- Užší opevnění Josefova
- Plochy smíšené neobytné
- Vodní plochy
- Plochy zemědělské
- Plochy lesní
- Plochy přírodní
- Plochy smíšené nezastavěného území
- Plochy dopravní infrastruktury – drážní
- Nezpevněná cesta
- Silnice II. třídy včetně OP
- Silnice III. třídy včetně OP
- Zeleň ochranná a izolační
- Vojenský areál armády ČR
- Tankodrom/motokrosová dráha

Velkou část území zabírá pevnost, která je obklopena zelení a ze severu dvěma řekami. Na severu a západě území se nachází plochy bydlení. Východní část oblasti využívá armáda ČR pro svůj vojenský areál. Severozápadní část území je využívána k výrobním a skladovacím účelům, ke které z východu těsně přiléhá zahrádková osada, což potencionálně vytváří estetický problém. Na jihu, západě a severu se nachází plochy zemědělské.

8 Hodnoty a limity využití území

Mezi hodnoty a limity využití území zobrazené v příloženém výkrese patří:

- Hodnotná urbanistická struktura sídla
- Natura 2000 – evropsky významná lokalita

- Území s archeologickými nálezy
- Stavby s významnou hodnotou
- Regionální biocentrum
- Lokální biocentrum
- Lokální biokoridor
- Josefovská promenáda
- I. třída ochrany ZPF
- II. třída ochrany ZPF
- Regionální biokoridor
- Městská památková rezervace
- Les zvláštního určení
- Vzdálenost 50 m od kraje lesa
- Území sloužící k ochraně státu
- Park T.G. Masaryka
- Vyhlička Boženy Němcové

V josefovské pevnosti se skrývá hned několik hodnot. Historická – od bastionové pevnosti, přes zajatecký tábor v první a druhé světové válce, po obsazení ruskými vojsky v letech 1968-1991. Architektonická – unifikovaný vzhled a styl zástavby. Urbanistická – uspořádání uliční sítě a zástavby jako takové, podřízené praktičnosti a účelu pevnosti. Krom množství biokoridorů a biocenter se zde hned dvakrát nachází evropsky významná lokalita NATURA 2000. Jedna z nich se nachází přímo v podzemních chodbách pevnosti a je zimoviště vrápence malého (netopýr). Druhá se nachází v odstaveném rameni Staré Metuje a poskytuje útočiště klínatce rohaté (vážka). Za hodnotnou považují josefovskou promenádu, která i přestože není v nejlepším stavu dobře slouží pro aktivní odpočinek zdejších i jaroměřských obyvatel. Při vstupu na promenádu od severu se nachází vyhlídka Boženy Němcové, která poskytuje pěkný výhled severním až severovýchodním směrem. Pevnost obklopuje velké množství zeleně. V západní části území se nachází rozlehlý park T. G. Masaryka.

9 Problémy

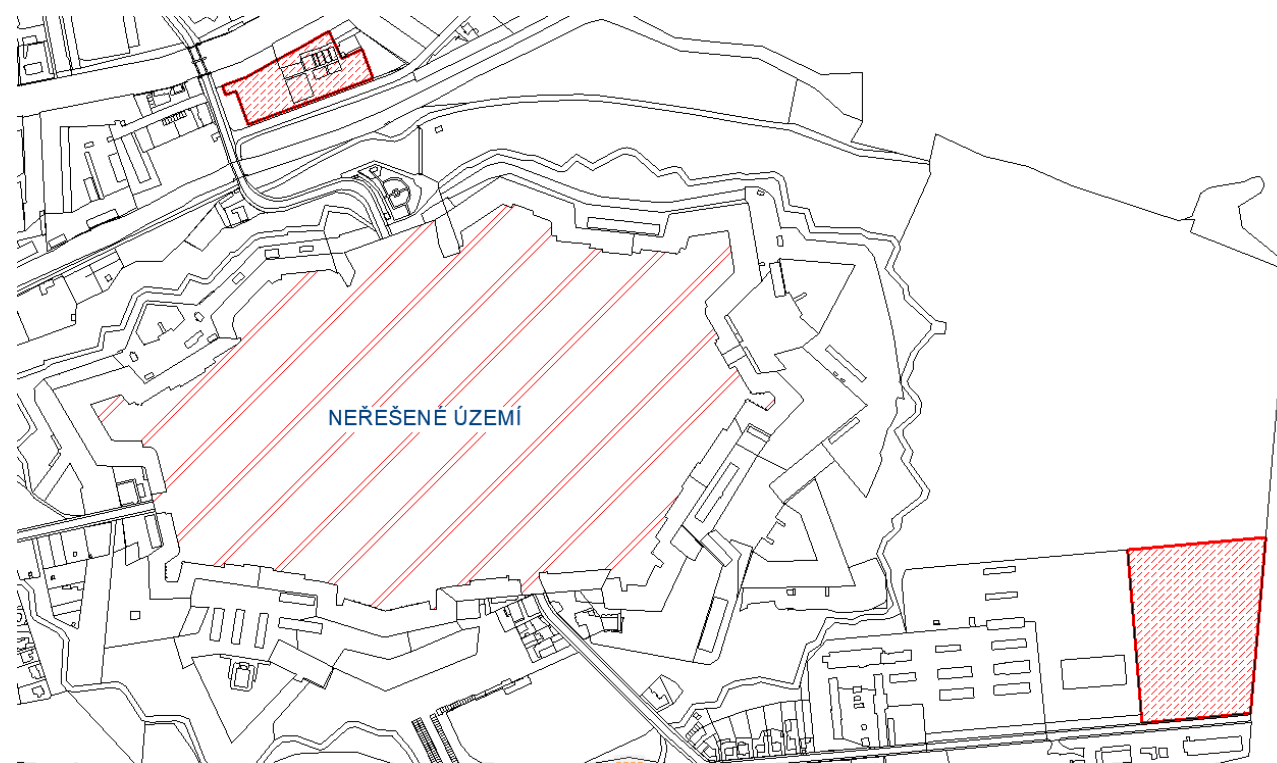
Objevuje se zde několik problémů, které je třeba adresovat. Josefovská pevnost patří městu, to ale nemá finance na její správu. Tento problém je řešen tak, že dílčí části pevnosti jsou pronajímány spolkům za symbolické částky. Spolky pak své části pevnosti na vlastní náklady spravují, mají ovšem poměrně omezený rozpočet a pokud nezískají dotace na konkrétní akci, jsou zřídkakdy schopny poskytnout péči, kterou by pevnost potřebovala. Na našem území se vyskytují pouze dvě dochované pevnosti tohoto typu, přičemž Terezín je na tom, dle mého názoru, v tomto směru lépe. Na druhou stranu, je potřeba podotknout, že celkový stav pevnosti se právě díky těmto spolkům za posledních 25 let dramaticky zlepšil. Přesto si myslím, že turistické zatraktivnění Josefova by pomohlo.

Částečně tím také navazují na další problém, kterým je špatný stav josefovské promenády. Kořeny rozrušují povrch, a městský mobiliář je zde ve špatném stavu. Lavičky jsou většinou rozbité,

chybí odpadkové koše a veřejné osvětlení. Promenáda by si zasloužila naučnou stezku, jako jedno z témat mě napadá právě „stavba bastionové pevnosti“.

V pevnosti se již tradičně pořádá metalový festival „Brutal Assault“, který sem každoročně přiláká tisíce fanoušků tvrdé hudby. Ačkoli má tato akce obrovský ekonomický přínos pro město, přináší i úskalí. Účastníci festivalu nemají kde zaparkovat, a svá vozidla často odstavují na chodnicích nebo předzahrádkách, patřících k rodinným domům v severní části řešeného území. Proto navrhuji dvě místa pro zřízení parkoviště. Nejen pro účastníky festivalu, ale i pro návštěvníky pevnosti. Jedno se nachází na ostrůvku mezi Labem a Metují a druhé na ploše vojenského areálu, v části, která je dle mého názoru nedostatečně využívána a momentálně složí jako tankodrom.

Obrázek 32 – Návrh míst pro parkovací stání

Posledním problémem z tohoto výčtu je záplavové území, které zasahuje do zastavěné oblasti a v případě povodně bude způsobovat škody na majetku.

10 Závěr

Práce se zabývala územní analýzou pevnostního města Josefov se zaměřením na fortifikaci. Cílem práce bylo zpracovat rešerši týkající se bastionových pevnostních měst v České republice i v zahraničí a popsat důvody, způsob a úskalí jejich stavby a jejich vazbu na okolí. V analytické části bylo cílem vyhodnotit současný stav a vývoj území pevnostního města a jeho nejbližšího okolí. Práce zpracovávala pouze plochy, které se od městských hradeb nacházely směrem do extravilánu.

V první části jsou obecně popsány důvody stavby pevností, stejně tak jako způsoby jejich konstrukce včetně podrobného popisu jejich částí a účelu využití. Rozebrána je také vazba pevností na jejich bezprostřední i širší okolí.

V další části práce jsou porovnána bastionová pevnostní města u nás a v zahraničí. Je uvedeno, jakým způsobem pevnost chránila svůj vnitřek a okolí, jestli se pevnost dochovala, zanikla, nebo byla nějakým způsobem rekonstruována a proč.

Práce poté popisuje historický vývoj Josefova. Jeho zobrazení na historických mapách a pravděpodobné důvody, proč na těchto mapách nebyl kompletně znázorněn. Jsou uvedeny informace o stavu území před zahájením stavby pevnosti, stejně tak jako informace o vlastní stavbě, architektech a ceně stavby. Příloženy a okomentovány jsou rovněž cenné plány pevnosti, které se mi podařilo zprostředkovaně získat od OPPJ Ravelin No. XIV.

Analytická část práce obsahuje vyhodnocení současného stavu a vývoje území, dle metodiky ÚAP. Byly definovány limity využití území, hodnoty, záměry, problémy a střety a popsáno bylo funkční využití území. Pro náhled do koncepce rozvoje území bylo využito nového strategického plánu Jaroměře 2017-2032.

V závěru práce jsou popsány nalezené problémy, které vycházejí z osobních průzkumů a znalosti území a je navrženo jejich možné řešení.

Součástí je výkresová dokumentace, která je provázaná s textem a fotodokumentace s mapou míst pořízení jednotlivých fotografií.

11 Použitá literatura a zdroje

- [1] DUFFY, Christopher. *Kámen a oheň: bastionová pevnost, její zrod a vývoj v dějinách pevnostního válečnictví*. Přeložila Z. SPARLINGOVÁ. Brno: Books, 1998. Bonus a Memorabilia. ISBN 80-7242-002-X
- [2] KUPKA, Vladimír. *Pevnosti a opevnění v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Libri, 2001. ISBN 80-7277-047-0.
- [3] Pevnost Terežín. Struktura pevnosti. [online]. [cit. 2018-05-26]. Dostupné z: <http://www.pevnostterezin.cz/>
- [4] Povodí ohře. Ohře v historii. [online]. [cit. 2018-05-26]. Dostupné z: <http://www.poh.cz/uvod/Ohrehistorii.htm>
- [5] Fórum válka. Pevnost Hradec Králové. [online]. [cit. 2018-05-26]. Dostupné z: <https://forum.valka.cz/topic/view/121749/Pevnost-Hradec-Kralove>
- [6] Fórum válka. Pevnost Praha. [online]. [cit. 2018-05-26]. Dostupné z: <https://forum.valka.cz/topic/view/120329/Pevnost-Praha>
- [7] Zákopy. Barokní pevnost Bourtagne. [online]. [cit. 2018-05-26]. Dostupné z: <http://www.zakopy.cz/barokni-pevnost-bourtange-nizozemsko/>
- [8] Wikipedia. Charles Fort. [online]. [cit. 2018-05-26]. Dostupné z: [https://en.wikipedia.org/wiki/Charles_Fort_\(Ireland\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Charles_Fort_(Ireland))
- [9] Britain – Ireland Castles. Charles Fort. [online]. [cit. 2018-05-26]. Dostupné z: <http://www.britainirelandcastles.com/Ireland/County-Cork/Charles-Fort.html>
- [10] Marinas. Charles Fort Lighthouse. [online]. [cit. 2018-05-26]. Dostupné z: https://marinas.com/view/lighthouse/ena3d7_Charles_Fort_Light_Lighthouse_near_Kinsale_County_Cork_Kinsale_Harbour_Ireland
- [11] Wikipedia. Citadella of Alessandria. [online]. [cit. 2018-05-26]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Cittadella_of_Alessandria
- [12] Wikipedia. Obrázek Citadella di Alessandria. [online]. [cit. 2018-05-26]. Dostupné z: <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=32143660>
- [13] Laboratoř geoinformatiky. Müllerovo mapování. [online]. [cit. 2018-05-26]. Dostupné z: http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=mul&map_region=ce&map_list=c009
- [14] Laboratoř geoinformatiky. I. Vojenské mapování [online]. [cit. 2018-05-26]. Dostupné z: http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=1vm&map_region=ce&map_list=c079
- [15] Laboratoř geoinformatiky. II. Vojenské mapování [online]. [cit. 2018-05-26]. Dostupné z: http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=2vm&map_region=ce&map_list=O_6_IX
- [16] Laboratoř geoinformatiky. III. Vojenské mapování. [online]. [cit. 2018-05-26]. Dostupné z: http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=3vm&map_region=25&map_list=3856_3
- [17] Josefov. Historie Josefova. [cit. 2018-05-26]. Dostupné z: http://www.josefov.com/josefov_historie.htm
- [18] Pevnost Josefov. Historie Josefova. [cit. 2018-05-26]. Dostupné z: <http://www.pevnostjosefov.cz/historie/historie-josefova/>
- [19] fond Pevnost Josefov - signatura s rokem / VÚA-VHA Praha správce použitých archiválií OPPJ Ravelin No. XIV
www.josefov.com
- [20] Město Jaroměř. Územně analytické podklady – limity území. [cit. 2018-05-27]. Dostupné z: https://www.jaromer-josefov.cz/e_download.php?file=data/editor/512cs_19.pdf&original=5206_lim.pdf
- [21] Město Jaroměř. Územně analytické podklady – hodnoty území. [cit. 2018-05-27]. Dostupné z: https://www.jaromer-josefov.cz/e_download.php?file=data/editor/512cs_18.pdf&original=5206_hod.pdf
- [22] Město Jaroměř. Územně analytické podklady – záměry. [cit. 2018-05-27]. Dostupné z: https://www.jaromer-josefov.cz/e_download.php?file=data/editor/512cs_20.pdf&original=5206_zam.pdf
- [23] Město Jaroměř. Územně analytické podklady – problémy. [cit. 2018-05-27]. Dostupné z: https://www.jaromer-josefov.cz/e_download.php?file=data/editor/512cs_21.pdf&original=5206_pro.pdf
- [24] Město Jaroměř. Území plán Jaroměř – Hlavní výkres [cit. 2018-05-27]. Dostupné z: https://www.jaromer-josefov.cz/e_download.php?file=data/uredni_deska/obsah972_67.pdf&original=Hlavn%C3%AD%20v%C3%BDkres.pdf
- [25] Město Jaroměř. Území plán Jaroměř – Textová část [cit. 2018-05-27]. Dostupné z: https://www.jaromer-josefov.cz/e_download.php?file=data/uredni_deska/obsah972_75.pdf&original=Textov%C3%A1%20C4%8D%C3%A1st%20C3%BAzemn%C3%ADho%20pl%C3%A1nu.pdf
- [26] Cityupgrade. Strategický plán Jaroměř. [cit. 2018-05-27]. Dostupné z: <http://www.jaromer.cityupgrade.cz/vize.php>

12 Seznam obrázků

- Obrázek 1 - Schéma geometrického rozvržení bastionové fronty, [1]
 Obrázek 2 - Řez opevněním: zleva doprava talus, ohoz, banket, předprseň, tablette, kordon, armovaná eskarpa, kyneta, armovaná konstreskarpa, krytá cesta, palisáda, glacis [1]
 Obrázek 3 - Plán pevnosti Terezín z počátku 18. století, [3]
 Obrázek 4 - Stavební plán pevnosti Hradec Králové z roku 1767, [5]
 Obrázek 5 - Jüttnerův trigonometrický plán královského Hlavního města Prahy z roku 1816, [6]
 Obrázek 6 - Letecký snímek pevnosti Bourtagne v Nizozemsku, [7]
 Obrázek 7 - Letecký snímek pevnosti Charles Fort v Irsku, [10]
 Obrázek 8 - Plán alesandrijské pevnosti z roku 1848, [12]
 Obrázek 9 - Müllerovo mapování – Čechy, mapový list č.9 a vesnice Ples, [13]
 Obrázek 10 - I. vojenské mapování a Josefov (Ples) - 1:28 800, Čechy, mapový list č. 79, [14]
 Obrázek 11 - II. vojenské mapování a Josefov – 1:28 800, Čechy, mapový list O_6_IX, [15]
 Obrázek 12 - III. vojenské mapování a Josefov - 1:25 000, mapový list 3856_3, [16]
 Obrázek 13 - vesnice Ples před zahájením stavby pevnosti, [17]
 Obrázek 14 – Výstřižek spojený z rozpůleného situačního výkresu z průběhu stavby pevnosti, [19]
 Obrázek 15 - Výstřižek z výkresu krycí palby [19]
 Obrázek 16 – Výstřižek z plánu zaplavení předpolí [19]
 Obrázek 17 - Výstřižek z celkového plánu pevnosti [19]
 Obrázek 18 – Výstřižek z výkresu bastionu [19]
 Obrázek 19 – Výstřižek z výkresu podélného profilu pevnosti [19]
 Obrázek 20 – Výstřižek z plánu rozmístění obrany pevnosti [19]
 Obrázek 21 – Limity území dle ÚAP ORP Jaroměř, [20]
 Obrázek 22 – Hodnoty území dle ÚAP ORP Jaroměř, [21]
 Obrázek 23 – Záměry dle ÚAP ORP Jaroměř, [22]
 Obrázek 24 – Problémy dle ÚAP ORP Jaroměř, [23]
 Obrázek 25 – Funkční využití území dle ÚP ORP Jaroměř, [24]
 Obrázek 26 – Schéma současného a navrhovaného stav ze strategického plánu, [26]
 Obrázek 27 – Návrh revitalizace korunní hradby ze strategického plánu, [26]
 Obrázek 28 – Návrh propojení historického jádra s krajinou, [26]
 Obrázek 29 – Návrh vzájemného přiblížení měst, [26]
 Obrázek 30 – Inspirace pro revitalizaci korunních hradeb, [26]
 Obrázek 31 – Plán úpravy josefovské promenády, [26]
 Obrázek 32 – Návrh míst pro parkovací stání
 Obrázek 33 – Jeden ze vstupů do areálu pevnosti
 Obrázek 34 – Vojenský areál
 Obrázek 35 – Pohled na část pevnosti
 Obrázek 36 - Tankodrom
 Obrázek 37 – Pohled nad část pevnosti
 Obrázek 38 – Pohled na část pevnosti, kde se konají festivaly

- Obrázek 39 – Pohled z promenády směrem na severovýchod
 Obrázek 40 – Přístupová cesta do areálu pevnosti
 Obrázek 41 - Pohled z promenády směrem k řekám
 Obrázek 42 - Pohled na část pevnosti
 Obrázek 43 - Pohled na část pevnosti
 Obrázek 44 - Pohled na most, který byl součástí pevnosti
 Obrázek 45 - Pohled na část pevnosti
 Obrázek 46 - Pohled z promenády na josefovskou základní školu
 Obrázek 47 - Josefovská promenáda a její stav
 Obrázek 48 - Pohled na část pevnosti
 Obrázek 49 - Pohled na josefovskou promenádu
 Obrázek 50 - Místa pořízení fotografií

13 Seznam příloh

1. Výkres širších vztahů 1:25 000
2. Výkres funkčního využití území 1:5 000
3. Výkres hodnot a limit využití území 1:5 000
4. Výkres problémů 1:5 000

14 Fotodokumentace

Obrázek 33 – Jeden ze vstupů do areálu pevnosti

Obrázek 34 – Vojenský areál

Obrázek 35 – Pohled na část pevnosti

Obrázek 36 - Tankodrom

Obrázek 37 – Pohled na část pevnosti

Obrázek 38 – Pohled na část pevnosti, kde se konají festivaly

Obrázek 39 – Pohled z promenády směrem na severovýchod

Obrázek 42 - Pohled na část pevnosti

Obrázek 40 – Přístupová cesta do areálu pevnosti

Obrázek 43 - Pohled na část pevnosti

Obrázek 41 - Pohled z promenády směrem k řekám

Obrázek 44 - Pohled na most, který byl součástí pevnosti, nalezen a vykopán byl až začátkem tisíciletí

Obrázek 45 - Pohled na část pevnosti

Obrázek 48 - Pohled na část pevnosti

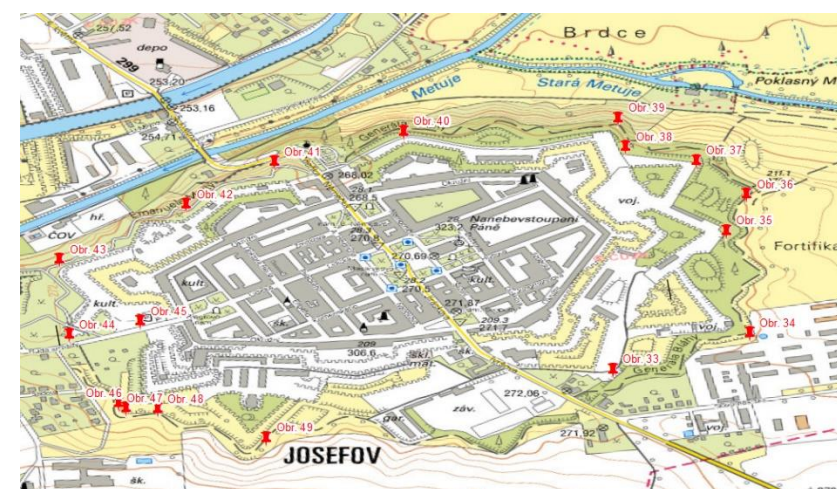
Obrázek 46 - Pohled z promenády na josefovskou základní školu

Obrázek 49 - Pohled na josefovskou promenádu

Obrázek 47 - Josefovská promenáda a její stav

Obrázek 50 - Místa pořízení fotografií